Адыгэ макъ

№№ 38-39 (19553)
2010-рэ илъэс
БЭРЭСКЭШХУ
ГЪЭТХАПЭМ и 5

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИIЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Адыгеир къыхахыгъ

АР-м и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан УФ-м кушъхьэфэчъэ спортымкIэ и Федерацие иапэрэ вице-президентэу Юрий Кучерявэм тыгъуасэ зэIукIэгъу дыриIагъ. Мы спорт лъэпкъымкIэ спортсменхэр зыщагъэхьазырыщтхэ ыкIи зэнэкъокъухэр зыщызэхащэщтхэ спорт псэуалъэ, велотрек, Адыгеим зэрэщагъэуцущтыр ары анахьэу ахэр зытегущыIагъэхэр.

Пстэумэ апэу спортым екIолIакIэу фыриIэм, ащ иIофыгъохэм язэшIохын Iэпэдэлэл зэримышIырэм афэшI, ТхьакIущынэ Аслъан къызэрэфэразэхэр вице-президентым къыхигъэщыгъ, ащ ишыхьатэу ярэзэныгъэ къызщиIорэ тхылъыр къыритыгъ. Юрий Кучерявэм къызэриIуагъэмкIэ, республикэм игъогухэм языте, ипащэхэр спортым зэрэфыщытхэр къыдалъытэхэзэ, велотрекыр щагъэуцуным тегъэпсыхьагъэу Адыгеир къыхахыгъ. Ар иинагъэкIи спортсменхэм амалэу къаритыщтхэмкIи лъэхъаным диштэнэу, дунэе зэнэкъокъухэр щызэхэпщэнхэ плъэкIынэу агъэпсымэ ашIоигъу, Белоруссием джырэблагъэ щагъэуцугъэ велотрекыр ащкIэ щысэу яI. Ахъщэу спорт псэуалъэм ишIын пэIухьащтыр федеральнэ программэм къыдыхалъытэнэу УФ-м спортымкIэ и Министерствэ зыфагъазэмэ ашIоигъу. Велотрекыр зыщагъэуцущт чIыпIэри пэшIорыгъэшъэу агъэнэфагъ, ар Мыекъопэ аэропортым дэжь. Джащ фэдэу кушъхьэфэчъэ спортымкIэ зэнэкъокъоу «Гран-при Сочи» зыфиIорэр мы илъэсым имэлылъфэгъу мазэ Адыгеим щызэхащэнэу зэрэрахъухьагъэр Юрий Кучерявэм къыIуагъ. Ар 2014-рэ илъэсым Шъачэ щыкIощт Олимпиадэм ипэгъокI, СНГ-м хэхьэрэ къэралыгъохэм яспортсменхэр ащ хэлэжьэщтых.

ТхьакIущынэ Аслъан проектым къыдилъытэу рахъухьагъэхэм зызащегъэгъуазэм, Адыгеим хэхъоныгъэ езыгъэшIыщтэу, IофшIэпIэ чIыпIэхэр, хэбзэIахьхэр къэзытыщтхэу, республикэм ыцIэ шIукIэ зыгъэIущт проект пстэуми ягуапэу зэрадырагъэштэщтыр къыхигъэщыгъ.

— Урысыем имызакъоу, зэрэдунаеу ащызэлъашIэщтыгъэ тибэнэкIо цIэрыIохэм ауж, гухэкIыми, спортым ылъэныкъокIэ шэн-хэбзэшIоу тиIагъэхэр чIэнагъэ хъугъэх. Арышъ, сыд фэдэрэ спорт лъэпкъи тигуапэу тыпэгъокIыщт ыкIи ащ хэхъоныгъэ ышIыным амалэу тиIэр етхьылIэщт, — ыIуагъ ащ.

ЗэдэгущыIэгъум икIэуххым Адыгеим фэгъэхьыгъэ тхылъ шIухьафтынэу хьакIэм ритыгъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр А. Гусевым къытырихыгъ.

Республикэм игъомылэпхъэшIхэм язэIукI

Тыгъуасэ, гъэтхапэм и 4-м, Кощхьэблэ районым щыщ къуаджэу Еджэркъуае щашIыгъэ дэгъэшI заводым республикэм игъомылэпхъэшIхэм язэIукIэу 2009-рэ илъэсым Iофэу ашIагъэм фэхъугъэ кIэуххэр зыщызэфахьысыжьыгъэхэр щыIагъ.

Ащ хэлэжьагъ Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат. Джащ фэдэу зэIукIэм хэлэжьагъэх Адыгеим мэкъу-мэщымкIэ иминистрэу Юрий Петровыр, республикэ Парламентым мэкъу-мэщымкIэ и Комитет итхьаматэу Iэщэ Мыхьамэд, Кощхьэблэ район администрацием ипащэу Тхьаркъохъо Налбый.

Мамырыкъо зэшыхэу Руслъанрэ Аслъанрэ тыгъэгъазэм дагъэ зыщыхашIыкIырэ завод тегъэпсыхьагъэу еджэркъое чылэ гъунэм щашIыгъэр зэIукIэм хэлэжьагъэхэм апэу къакIухьагъ. Заводым игенеральнэ директорэу Мамырыкъо Руслъан зэкIэ цеххэм ачIищэхэзэ, заводым Iоф зэришIэрэр, продукциеу къыдагъэкIырэр зыфэдэр, нэбгырэ пчъагъэу щылажьэрэр къафиIотагъ. ЗэIукIэм хэлэжьагъэхэм заводым гъэпсыкIэу иIэр, ащ иIофшIэн зэрэзэхищэрэр, цеххэр зэрэгъэпсыгъэхэр, ахэм оборудованиеу ачIэтыр лъэшэу агу рихьыгъ.

Ащ ыуж зэIукIэм хэлэжьагъэхэм зэхэсыгъоу яIагъэр Юрий Петровым къызэIуихыгъ. Республикэм игъомылэпхъэшI предприятие зэфэшъхьафхэм япащэхэр къызэгущыIэхэ нэуж, Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат зэхэсыгъом къыщиIуагъ заводыр зэрэгъэпсыгъэр лъэшэу ыгу зэрэрихьыгъэр, ащ щысэ тепхын фаеу зэрэщытыр. Джащ фэдэу, икIыгъэ илъэсым республикэм IофшIагъэу щыриIэхэм, тызыхэт лъэхъаным щызэшIохыгъэн фэе Iофтхьабзэхэм ар къатегущыIагъ.

Ащ ыуж зэIукIэм къыщыгущыIагъэх Iэщэ Мыхьамэд, Тхьаркъохъо Налбый. Зэхэсыгъом кIэух гущыIэ къыщызыIогъэ Мамырыкъо Руслъан ащ фэдэ зэIукIэ зипэщэ заводым щызэхащэнэу къызэрэхахыгъэр зэригуапэр къыIуагъ, заводым IофшIагъэу иIэхэр, тапэкIэ зэшIуихынэу рихъухьэхэрэр игущыIэ къыщыхигъэщыгъэх.

ГъомылэпхъэшI промышленностым иIофышIэхэм язэIукIэу щыIагъэм фэгъэхьыгъэ тхыгъэ нахь игъэкIотыгъэу тигъэзет къыхиутыщт.

ЛIЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэрэтбый.

Сурэтым итхэр: **Премьер-министрэу КъумпIыл Муратрэ зэIукIэм хэлажьэхэрэмрэ заводым ицеххэр къаплъыхьэх.**

Тезыхыгъэр А. Кирнос.

Социальнэ Iофыгъохэр

Республикэ программэхэм яшIуагъэкIэ

Адыгеим къыхъорэ сабыйхэм япчъагъэ хэхъоным ыкIи демографие Iофхэм тапэкIэ зэхъокIыныгъэшIухэр афэхъунхэм афэлэжьэнэу щыт республикэ программэу «Демографием изытет Адыгэ Республикэм нахьышIу щышIыгъэныр» зыфиIоу 2008 — 2012-рэ илъэсхэм ателъытагъэр. А программэм къыпкъырыкIыхэзэ, Щытхъу тамыгъэу «Материнская слава» ыкIи Дипломэу «За заслуги в воспитании детей» зыфиIохэрэр агъэнэфагъэх.

Адыгэ Республикэм IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министерствэ къызэритырэмкIэ, Щытхъу тамыгъэу «Материнская слава» зыфиIорэр икIыгъэ илъэсым аратыгъ кIэлэцIыкIуи 8 е ащ нахьыбэ зыпIугъэ бзылъфыгъи 10-мэ. А тын лъапIэм кIыгъугъ сомэ мин 15 зырыз.

Дипломэу «За заслуги в воспитании детей» зыфиIорэр афагъэшъошагъ сабыи 4 е ащ нахьыбэ къызыфэхъугъэ, щысэтехыпIэу зыпIугъэ ны 17-мэ. Ахэми сомэ мини 10 зырыз аратыгъ.

Республикэ программэу «Адыгеим икIэлэцIыкIухэр» зыфиIорэм иIахьэу «КIэлэцIыкIухэмрэ унагъомрэ» зыцIэу хаушъхьафыкIыгъэм къыдилъытэрэ Iофтхьабзэхэм ягъэцэкIэн икIыгъэ илъэсым сомэ миллиони 3-рэ мин 596-рэ апэIуагъэхьагъ. А ахъщэмкIэ оборудование зэфэшъхьафхэр, медицинэ аппаратурэ афащэфыгъ реабилитацие гупчэу, унэ-интернатэу районхэм ащыIэхэм.

Мы программэм ишIуагъэкIэ фестиваль зэфэшъхьафхэр, спартакиадэхэр, зэнэкъокъухэр кIэлэцIыкIу сэкъатхэм, чIыпIэ къин щыIэныгъэм ригъэуцуагъэхэм, унэгъо имыкъухэм ащапIухэрэм афызэхащагъэх. Джащ фэдэу, мы кIэлэцIыкIухэм Iоф адэзышIэрэ специалистхэм яшIэныгъэхэм ахэгъэхъогъэныри республикэ программэм къыделъытэ. Ащ къыпкъырыкIыхэзэ, специалистхэм амал арагъэгъотыгъ научнэ-практическэ конференциехэм, семинархэм ахэлэжьэнхэу.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

КЪЭБАРЫКIЭХЭР

Зэрэзэдэлэжьэщтхэм тегущыIагъэх

Санкт-Петербург ифирмэу «Киносити-Девелопмент» зыфиIорэм илIыкIо куп мы мафэхэм Мыекъуапэ щыIагъ. Мультимедийнэ киногупчэу «Кино Сити» Адыгеим икъэлэ шъхьаIэ щыгъэпсыгъэным епхыгъэ инвестиционнэ проектым бгъуитIур тегущыIагъ. Мыщ хэхьащтых аужырэ шапхъэхэм адиштэрэ кинотеатрэхэр, шхапIэхэр, Интернет клубыр, нэмыкIхэри.

— Мыекъуапэ щыпсэухэрэм, анахьэу ныбжьыкIэхэм, зызщагъэпсэфын алъэкIыщт гупчэм ишIын тэркIэ мэхьанэшхо иI, — еIо Мыекъопэ къэлэ администрацием инвестициехэмкIэ иотдел ипащэу Е. Прокопенкэм. — Ар зэшIохыгъэ хъуным пае инвесторым джырэ лъэхъан Iоф дэтэшIэ.

Санкт-Петербург къикIыгъэ фирмэм зигугъу къэтшIыгъэ объектыр зыщишIын ылъэкIыщт чIыпIэ заулэ рагъэлъэгъугъ. Ахэм ащыщэу компанием испециалистхэм зы къыхахыгъ, гупчэм итеплъэ зыфэдэщтыри агъэнэфэгъах. БгъуитIум зэдашIыгъэ зэзэгъыныгъэм кIуачIэ иIэ зыхъукIэ, законодательствэм диштэу чIыгу Iахьыр инвесторым ратыщт.

Шъугу къэдгъэкIыжьын, 2009-рэ илъэсым Шъачэ щыкIогъэ экономическэ форумым илъэхъан Адыгеимрэ ООО «Киносити-Девелопмент» зыфиIорэмрэ зэрэзэдэлэжьэщтхэ зэзэгъыныгъэм зэдыкIэтхэгъагъэх.

(Тикорр.).

Мэз хъызмэтыр къаухъумэщт

АР-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ и ГъэIорышIапIэу экономикэм епхыгъэ бзэджэшIагъэхэм афэгъэзагъэм мэз хъызмэтым икъэухъумэн, ащ епхыгъэ бзэджэшIагъэхэм якъычIэгъэщын адэлэжьэщт куп шъхьаф щызэхащагъ. Хэбзэнчъэу мэзхэр зэрэрахыкIыхэрэм сомэ миллион пчъагъэкIэ лъытэгъэ зэрарэу республикэм къыфихьырэр ащ ушъхьагъу шъхьаIэ фэхъугъ.

АР-м и МВД ипресс-къулыкъу ипащэу Гъомлэшк Байзэт къызэриIуагъэмкIэ, мы илъэсым иапэрэ мэзитIоу купым Iоф зишIэрэм къыкIоцI ащ фэдэ бзэджэшIэгъэ заулэ къычIагъэщынэу игъо ифагъэх. Мыекъопэ районым ит мэзхэм хэбзэнчъэу чъыгхэр ащыраупкIыхэу куп зэфэшъхьафиплI къаубытыгъ. Ахэм ащыщхэр Краснодар краим и Апшеронскэ район къикIыгъэхэу къычIэкIыгъ. БзэджашIэхэм пстэумкIи сомэ миллион 18 зэрар къахьыгъ. Мыхэм апае уголовнэ Iофхэр къызэIуахыгъэх.

Купэу зэхащагъэм хагъэхьэгъэ милиционерхэм мэз хъызмэтым фэгъэхьыгъэ федеральнэ ыкIи республикэ законхэм зызэращагъэгъозагъэм имызакъоу, республикэм икъушъхьэхэр, мэзхэр дэгъоу ашIэх ыкIи къащакIухьэ. Мэз хъызмэтым щылажьэхэрэр ягъусэхэу мэзым иеупкIын зэрэкIорэм ахэр лъэплъэх.

АщкIэ законыр зыукъохэрэр къычIагъэщынхэу ыкIи ахэм ямызакъоу, бзэджэшIагъэм щыгъуазэу, ау чIэзыушъэфагъэхэми пхъашэу пшъэдэкIыжь арагъэхьынэу хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ министрэм пшъэрылъ къызэрафишIыгъэр Гъомлэшк Байзэт къыIуагъ.

Зэрафикъоу афагощыщт

Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ бысылъымэнхэм я ДиндэлэжьапIэ (ДУМ-м) тызэрэщыщагъэгъозагъэмкIэ, нэмазшIыгъо уахътэхэр зыдэт тхылъ цIыкIу мыхэм бэмышIэу къыдагъэкIыгъ. Нэмаз уахътэхэм ямызакъоу, илъэсым къыкIоцI бысылъымэнхэм ямэфэкIэу къыхафэхэрэр, дыухьэ зэфэшъхьаф кIэкIхэу цIыфым къыIонкIэ дэгъухэр ащ дэтых. Сомэ мин 46-рэ зытефэгъэ тхылъыр ипчъагъэкIэ минитф мэхъу. Ар республикэм ирайонхэм зэкIэми алъагъэIэсыщт, зэрафикъоу афагощыщт ыпкIэ хэмылъэу.

Илъэсыр икIымэ, тхылъыр уимыщыкIэгъэжьынэу щытэп, илъэситфи, пшIи — тыгъэм икъыкъокIыгъорэ икъохьажьыгъорэ зэблехъуфэ — бгъэфедэн плъэкIыщт.

Тхылъыр нэмаз зышIэу къуаджэхэм адэсхэм афагощыщт. Ахэр ашIэх чIыпIэхэм ялIыкIохэу ДиндэлэжьапIэм исовет хэтхэм. Амал фэхъухэмэ, джыри ащ фэдэ тхылъ къыдагъэкIыщт.

Нэмазхэр зэрэпшIыщт шIыкIэр, дыухьэу къэпIощтыр, нэмаз зэфэшъхьафэу щыIэхэр дэтхэу тхылъи егъэхьазыры ДиндэлэжьапIэм, охътэ благъэхэм ари къыдагъэкIынэу мэгугъэх.

(Тикорр.).

ТекIоныгъэм ия 65-рэ илъэс ипэгъокI

Медальхэр аратыжьыгъэх

Хэгъэгу зошхом ТекIоныгъэр къызыщыдахыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэу Мыекъуапэ Iофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэр щэкIох. Хэгъэгу зэошхор заухыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ юбилейнэ медальхэр ветеранхэм зэраратыжьырэр мэхьанэшхо зиIэ Iофэу щыт.

Джырэблагъэ мэфэкI шIыкIэм тетэу Мыекъопэ гурыт еджапIэу N 2-м ветеран нэбгыри 100-мэ ащ фэдэ медальхэр ащаратыжьыгъэх.

ВетеранхэмкIэ Iофтхьэбзэ гушIуагъоу хъугъэ зэхахьэм къыщыгущыIагъ Урысыем ПенсиехэмкIэ ифонд игъэIорышIапIэу Мыекъуапэ щыIэм итхьаматэу НатIэкъо Мосэ. Тихэгъэгу иухъумакIохэм ящытхъу зэрэгъунэнчъэр, ахэм ашIагъэр хъишъэм хэмыкIокIэжьын лъагъоу къызэрэхэнэщтыр ащ къыIуагъ.

ОрэдыIо купхэу «Ошъутенэм» ыкIи «Зернышкэм» зэхахьэм къыщаIогъэ орэдхэм къызэрэугъоигъэхэр рагъэдэIугъэх. Нэужым Хэгъэгу зэошхом хэкIодагъэхэм зы такъикъырэ афэшъыгъуагъэх. Бзылъфыгъэхэм ядунэе Мафэ къызэрэблагъэрэр къыхагъэщызэ, къэгъагъэхэмрэ медальхэмрэ бзылъфыгъэхэм аратыжьыгъэх.

Урысыем ПенсиехэмкIэ ифонд игъэIорышIапIэ кIэщакIо зыфэхъугъэ зэхахьэм фэдэхэр Хэгъэгу зэошхом ТекIоныгъэр къызыщыдахыгъэм и Мафэ ехъулIэу къалэм иеджэпIэ зырызхэм джыри ащыкIощт. Ахэм медаль 974-рэ ветеранхэм ащаратыжьыщт. Япсауныгъэ изытет ыпкъ къикIыкIэ мэфэкI зэIукIэхэм къямыкIолIэшъущтхэм медальхэр афащэжьыщтых.

ДАУТЭ Анжел.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъ.

Темыр Кавказыр

Казином ычIыпIэкIэ

Краснодар дэт культурнэ-гъэпсэфыпIэ гупчэу «Европа» зыфиIоу тфэ зэтетыр 2003-рэ илъэсым къызэIуахыгъ, лъэхъаным диштэу гъэпсыгъэ шхапIэ ыкIи клуб зэфэшъхьафхэр, хьакIэщ, казино хэтыгъэх. ДжэгупIэхэм афэгъэхьыгъэ законыкIэу къыдэкIыгъэм тетэу казинор зэфашIыжьыгъ. Джы ащ ычIыпIэкIэ бизнес-гупчэ къызэIуахынэу мы мафэхэм агъэхьазыры. Ащ «Энерготрансбанкым», «Европэр» зыхэхьэрэ компаниеу «Монаго — Групп» зыфиIорэм яофисхэр, зэIукIэ зэфэшъхьафхэр зыщызэхащэщтхэ залышхо хэтыщтых.

ЯзэфыщытыкIэхэр агъэпытэщтых

«Взаимодействие молодежи на Северном Кавказе» зыфиIорэ программэм къыхиубытэу, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэмрэ Ставрополь краимрэ яныбжьыкIэхэм акцие КъБР-м мы мазэм и 19 — 20-м щызэхащэщт. Республикэм ипащэ ипресс-къулыкъу къызэриIуагъэмкIэ, субъектитIум азыфагу зэгъунэгъу зэфыщытыкIэу илъыр нахь гъэпытэгъэныр ары пшъэрылъ шъхьаIэу зэхэщакIохэм зыфагъэуцужьыгъэр.

Iофтхьабзэм къыдыхэлъытагъэу республикэмрэ краимрэ ягыбжьыкIэ творческэ коллективхэр зыхэлэжьэщтхэ концерт зэхащэщт. КъыкIэлъыкIорэ мафэм Хэгъэгу зэошхом иветеранэу Налщык щыпсэухэрэм заIуагъэкIэщт, нэпэеплъ шIухьафтынхэр аратыщтых. Джащ фэдэу Терскэ районым ит селоу Красноармейскэм «Рисуем дружбу» зыфиIорэ зэнэкъокъоу сурэтышI ныбжьыкIэхэр зыхэлэжьэщтхэр щызэхащэщт.

ПРАВИТЕЛЬСТВЭ ТЕЛЕГРАММ

Абхъаз Республикэм и Президентэу С.В. Багапш фэкIо

Лъытэнығъэ зыфэсшIырэ Сергей Василий ыкъор!

Абхъазым иапэрэ Президентэу Ардзинба Владислав Григорий ыкъом, илъэсыбэхэм къакIоцI лъэпкъым ифедэхэм ишъыпкъэу афэлэжьагъэм, идунай зэрихъожьыгъэр лъэшэу гухэкI сщыхъугъ.

Лъэхъэнэ къинхэм хэгъэгу гупсэм хэхъоныгъэ ышIыным зыкIуачIэ фэзыгъэIорышIагъэхэр непэ Владислав Ардзинба игупсэхэмрэ иIахьылхэмрэ ягъусэхэу зэрэшъыгъохэрэм сицыхьэ телъ.

Зэкъош адыгэ, абхъаз лъэпкъхэм азыфагу илъ зэныбджэгъуныгъэм игъэпытэнкIэ Владислав Ардзинба бэ ышIагъэр. Абхъазым и Президент IэнатIэ зыIотым ащ бэ фызэшIокIыгъэр. Ащ цIыфыгъэшхоу хэлъыгъэм, политикэ, къэралыгъо IофшIэнымкIэ опыт инэу иIагъэм апае Абхъазым щыпсэухэрэм лъытэныгъэшхо къыфашIыщтыгъ.

Ори, Абхъазым щыпсэухэрэми шъуикъин къыжъудэсэгощы.

Владислав Ардзинба иунагъо исхэм ыкIи ащ иIахьылхэм сызэрафэтхьаусыхэрэр сфяпIожьы сшIоигъу.

Лъытэныгъэ къыпфэзышIэу, Къэралыгъо Думэм идепутатэу ХЬАДЖЭБЫЕКЪО Руслъан

Наркоманием пэшIуекIогъэным пае

Гурыт еджапIэхэм ачIэс кIэлэеджакIохэм наркотикхэр агъэфедэмэ къэзыгъэнэфэрэ диагностическэ уплъэкIунхэм яятIонэрэ уцугъо гъэтхапэм и 1-м Мыекъуапэ щырагъэжьагъ.

Мыекъопэ къэлэ администрацием гъэсэныгъэмкIэ и Комитет испециалистхэм къызэрэхагъэщыгъэмкIэ, тест шIыкIэм тетэу зэхащэрэ Iофтхьабзэм ипэублэм кIэлэеджакIохэм янэ-ятэхэр аугъоищтых, наркотестым къикIырэр къафаIотэщт. КъэIогъэн фае: мы процедурэм псауныгъэм иягъэ екIырэп ыкIи ащ фаехэр ары хэлажьэхэрэр. КIэлэеджакIохэр пштэмэ, ахэм янэ-ятэхэм яшIэ хэмылъэу уплъэкIунхэр хэти зэхищэнхэ фитэп.

Iофтхьабзэм изэхэщакIохэм зэрагъэнэфагъэмкIэ, еджапIэхэм ачIэсхэр медицинэм иучреждениехэм ащауплъэкIущтых, ахэм зэфэхьысыжьэу афэхъухэрэр шъэфэу щытыщт.

Тестированием иапэрэ уцугъо блэкIыгъэ илъэсым ыкIэхэм адэжь рагъэкIокIыгъагъ. Мыекъуапэ дэт гурыт еджэпIи 4-м ачIэс кIэлэеджакIохэр ащ хэлэжьагъэх. СПИД-м ебэныгъэным и Дунэе мафэ ехъулIэу зэфэхьысыжьхэр ашIыгъагъэх. ЯтIонэрэ уцугъом икIэуххэр псауныгъэм и Дунэе мафэ ехъулIэу къэнэфэщтых.

ЫпэкIэ зэхащэгъэгъэ тестированием я 8-рэ классхэм арыс кIэлэеджэкIо закъохэр арымэ хэлэжьагъэхэр, джы ахэм я 9 — 10-рэ классхэри къахэхъуагъэх.

Джащ фэдэу, зэхэщакIохэм зэрэрахъухьагъэмкIэ, гъэтхапэм и 1-м къыщегъэжьагъэу мэлылъфэгъум и 1-м нэс тикъэлэ шъхьаIэ игурыт еджапIэхэм лекциехэр, «Iэнэ хъураехэр», семинархэр ащыкIощтых, кинофильмэхэр къащагъэлъэгъощтых. ЗэкIэри зыфэгъэхьыгъэр непэ наркотикхэм тхьамыкIагъоу къыздахьырэр ныбжьыкIэхэм къагурыгъэIогъэныр, ахэм психологэ-педагогическэ IэпыIэгъу ягъэгъотыгъэныр ары.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

ПАРЛАМЕНТ IОФШIЭНЫМ ЕХЬЫЛIАГЪ

Хэбзэихъухьэхэм я Ассамблее зэхэсыгъо иIагъ

БлэкIыгъэ тхьамафэм ыкIэхэм адэжь Москва, Охотнэ рядым, щыкIуагъ урысые хэбзэихъухьэхэм я Ассамблее изэхэсыгъо. Ащ иIофшIэн хэлэжьагъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий Ивановыр.

Тыгу къэдгъэкIыжьмэ хъущт Урысые Федерацием и Конституцие заштагъэр илъэс 15 зэрэхъугъэр 2008-рэ илъэсым тыгъэгъазэм зыщагъэмэфэкIыгъэм ехъулIэу хэбзэихъухьэхэм я Ассамблее зэрэзэхащэгъагъэр. Совещательнэ шIыкIэм тегъэпсыкIыгъэ а органым гухэлъэу фыряIагъэр чIыпIэхэм ащыIэ ясэнэхьатэгъухэр хэбзэихъухьанымкIэ кIэщакIо зыфэхъурэ Iофыгъохэм Къэралыгъо Думэм идепутатхэм нахь пытэу анаIэ къатырадзэу гъэпсыгъэным фэлэжьэгъэныр ары.

Зэхэсыгъор рагъэжьэным ыпэкIэ региональнэ хэбзэихъухьэ органхэм япащэхэм зэIукIэгъу адыриIагъ Къэралыгъо Думэм и Тхьаматэ игуадзэу Вячеслав Володиным. Ар цыхьэ зэфэшIыгъэн шIыкIэм тегъэпсыкIыгъэу рагъэкIокIызэ, ашIогъэшIэгъон къиныгъохэм афэгъэхьыгъэ упчIэхэр ащ хэлэжьэгъэ пстэуми къатын алъэкIынэу агъэпсыгъагъ. Анахьэу анаIэ зытырагъэтыгъэхэм ащыщыгъ чIыпIэ парламентхэм яхэдзынхэу къэблагъэхэрэр ыкIи политическэ партиехэм ячIыпIэ органхэм ахэм мэхьанэу ащыряIэн алъэкIыщтыр.

Зэхэсыгъом зэпыугъоу фэхъугъэм тефэу Астраханскэ хэкум и Парламент и Тхьаматэу Александр Клыкановымрэ Адыгэ Республикэм и Парламент и Тхьаматэу Анатолий Ивановымрэ Вячеслав Володиным зэдэгущыIэгъу дыряIагъ. Ар зэхьылIэгъагъэр Урысыем и Къыблэ исоциальнэ-экономикэ щыIакIэ епхыгъэ зигъо дэдэу щыт къиныгъохэр ары.

Къэралыгъо Думэм и Тхьаматэу Борис Грызловым Ассамблеим изэхэсыгъо игъэкIотыгъэ доклад къыщишIыгъ. Ар къащыуцугъ анахь зигъо дэдэу щыт къиныгъохэм. Ахэм ащыщыгъэх финанс-экономикэ кризисым къытыгъэ къиныгъохэр дэгъэзыжьыгъэнхэр, межбюджетнэ зэфыщытыкIэхэр нахьышIу шIыгъэнхэр, регионхэм ащыIэ федеральнэ чиновникхэм япчъагъэ нахь макIэ шIыгъэныр. А зэпстэум яшIуагъэкIэ федеральнэ бюджетым имылъку хэпшIыкIэу къагъэнэжьын алъэкIыщт.

— Федеральнэ ыкIи региональнэ лъэгапIэхэм ащыпхырыгъэкIыгъэнхэ фаеу щыт Iофыгъохэмкiэ тызэрэзекIощтым ренэу зэдэштэныгъэ шIыкIэ хэтэлъхьэ. Пстэуми апшъэкIэ щыIэу тлъытэн фаер тиIофшIакIэ идэгъугъэ хэдгъэхъоныр ары, — хигъэунэфыкIыгъ Борис Грызловым. — Аужырэ лъэхъаным регионхэр хэбзэихъухьанымкIэ кIэщакIо зыфэхъугъэхэм нахыбэрэ Къэралыгъо Думэм тащытегущыIэ ыкIи ыужым ахэм закон лъапсэ яIэ мэхъу. Къэралыгъо Думэм иятфэнэрэ зэIугъэкIэгъу къыщыублагъэу Урысыем и Президент закон 739-м акIэтхагъ. А пчъагъэм щыщэу 82-р региональнэ хэбзэихъухьэ органхэм къатыгъэ законопроектых. Ахэр зэкIэ законэу тштагъэхэм япроценти 10 мэхъух. Ящэнэрэ зэIугъэкIэгъум елъытыгъэмэ, законэу тштагъэхэр — фэдитIукIэ, ящэнэрэм егъэпшагъэмэ, фэдитфкIэ нахьыбэ хъугъэх.

ЗэкIэри зэрэщыгъуазэхэу, дунэе финанс кризисым къытыгъэ къиныгъохэр дэгъэзыжьыгъэнхэм иилъэсэу щытыгъ 2009-рэ илъэсыр. Урысые Федерацием и Правительствэ кризисым пэшIуекIорэ ипрограммэу зэхигъэуцуагъэм, депутатхэр зыхэлэжьагъэхэм ишIогъэшхо къызэрэкIуагъэр Борис Грызловым хигъэунэфыкIыгъ. Щысэу къыхьыгъ банк системэр къызэрагъэнэжьыгъэр, IофшIэн зимыIэ цIыфхэр нахь макIэ шIыгъэнхэм пае правительственнэ программэ гъэнэфагъэ зэраштагъэр, специалистхэр икIэрыкIэу ухьазырыжьыгъэнхэм, общественнэ IофшIэнхэр зэхэщэгъэнхэм яхьылIагъэу Iофыбэ зэрэзэшIуахыгъэр. А зэпстэум экономикэ Iофыгъохэр хэпшIыкIэу къагъэтэрэзыжьыгъ.

— Кризисым джырэкIэ тытекIуагъ пIон плъэкIыщтэп. Ау 2010-рэ илъэсым ищылэ мазэ кIэухэу фэхъугъэхэм нафэ къашIыгъ нахьышIум тегъэпсыкIыгъэу хэгъэгум ищыIакIэ зэблэхъоу зэриублагъэр, — хигъэунэфыкIыгъ Борис Грызловым. — ГущыIэм пае, инфляцием къыкIичэу ыублагъ. 2009-рэ илъэсым ар процентi 8,8-рэ хъущтыгъэмэ, тызыхэхьэгъэ илъэсым ащ къыкIичыным игугъапIэхэр щыIэх. Промышленностым хэхъоныгъэу фэхъугъэхэм уакъытегущыIэн хъумэ, къэIогъэн фае ыпэрэ илъэсым ищылэ мазэ елъытыгъэмэ, 2010-м процентi 7,8-у зэрэхэхъуагъэр. IэкIыб хэгъэгу сатыу оборотым хэхъоныгъэу ышIыгъэр процентi 6,5-м нэсыгъ, импортыр процентi 10 фэдизкIэ нахь макIэ хъугъэ. Шъыпкъэ, узытещыныхьан лъэныкъохэри джыри щыIэх. ГущыIэм пае, IофшIэн зимыIэу Урысыем щыпсэухэрэм япчъагъэ щылэ мазэм нэбгырэ миллиони 6,8-м нэсыгъ. ИлъэскIэ узэкIэIэбэжьмэ зэрэщытыгъэм ар процентитфкIэ нахьыб. А Iофым инэу тынаIэ тетыдзэн фае. ЦIыфхэм IофшIэн ягъэгъотыгъэным лъэшэу фэлэжьэгъэныр тызыхэхьэгъэ илъэсымкIэ пшъэрылъышхоу щыт. АщкIэ региональнэ программэхэм бэ ялъытыгъэр.

Борис Грызловым къызэриIуагъэмкIэ, Урысые Федерацием финансхэмкIэ и Министерствэ аужырэ илъэсхэм политикэу зэрихьэщтыгъэр зыфэгъэхьыгъагъэр регионхэм къащаугъоирэ хэбзэIахьхэр нахьыбэу къаIыхыгъэнхэр, гупчэм къегъэолIэгъэнхэр ыкIи нэужым атегощэжьыгъэнхэр ары. Джы а екIолIакIэм хэплъэжьыгъэн фае. Регионхэм нахьыбэу цыхьэ афэшIыгъэн, Урысые Федерацием исубъектхэм федеральнэ чиновникэу ащылажьэхэрэм япчъагъэ процент 20-кIэ нахь макIэ шIыгъэн фаеу зэрилъытэрэр къыIуагъ. Ащ ишIуагъэкIэ илъэс къэс бюджет мылъкоу сомэ миллиард 50 фэдиз къагъэнэжьын алъэкIыщт.

Ащ нэмыкIэу, Урысые Федерацием исубъектхэр нахь ин шIыгъэнхэм еплъыкIэу фыриIэр Борис Грызловым къыIуагъ. Мыщ дэжьым тыгу къыщыдгъэкIыжьмэ хъущт щылэ мазэм Урысыем и Къэралыгъо Совет къыщыгущыIэзэ Борис Грызловым къыIогъагъэр. Экономикэ лъэныкъомкIэ зыIыгъыжьын щыIакIэм пэчыжь пIон плъэкIыщт регионхэр зэхэгъэхьажьыгъэнхэр игъоу ылъэгъузэ къыджэгъагъ. Мыщ дэжьым къыщыхигъэщыгъ къаигъэкIэ хэти субъектхэр зэрэзэхимыгъэхьажьыщтхэр, ау регионхэр зэхэгъэхьажьыгъэнхэм ехьылIэгъэ референдумым гражданхэр кIэщакIо фэхъухэмэ, а кIэщэкIоныгъэхэр къыдэлъытэгъэнхэ зэрэфаер.

Гъэтхапэм щыIэщт региональнэ хэдзынхэм яхьылIагъэу къыIозэ, Къэралыгъо Думэм и Тхьаматэ хигъэунэфыкIыгъ чъэпыогъум кIогъэ хэдзынхэм оппозицием щыIэ партиехэм зэрэзэхащэгъагъэм фэдэу, джыри регионхэм бырсырхэр ащагъэхьазырхэу зэраублагъэр. «Партиеу «Единэ Россием» имылажьэхэр епIолIэнхэм уфежьэным къикIырэр тихэгъэгу имыфэшъуашэхэр епIолIэнхэм упыхьаныр ары. Политическэ системэр зэщядгъэгъэкъон тлъэкIыщтэп. Ар щысэтехыпIэу ыкIи гарантэу щытын фае, — къыIуагъ Борис Грызловым. — Ау ащ къикIырэп политическэ системэр гъэкIэжьыгъэным утемыгущыIэнэу. Ащ ехьылIэгъэ законопроект пстэури Къэралыгъо Думэм игъэтхэ сессиехэм ащыштэнхэ фае».

Къэралыгъо Думэм и Тхьаматэ игуадзэу Олег Морозовыр Ассамблеим изэхэсыгъо къызыщэгущыIэм темэу къыIэтыгъэр Къэралыгъо Думэмрэ Урысые Федерацием исубъектхэм яхэбзэихъухьэ органхэмрэ зэрэзэдэлэжьэхэрэ шIыкIэм шIуагъэу къытырэм хэгъэхъогъэныр ары. Зэхэсыгъом хэлэжьагъэхэм ащ агу къыгъэкIыжьыгъ илъэс къэс Къэралыгъо Думэмрэ Федерацием исубъектхэм яхэбзэихъухьэ органхэмрэ зэрэзэдэлэжьэщтхэм ехьылIэгъэ план зэрэзэхагъэуцорэр. Ащ лъапсэ фэхъух Федерацием исубъектхэм яхэбзэихъухьэ органхэм ыкIи Къэралыгъо Думэм икомитетхэм, депутат объединениехэм япредложениехэр. Джащ фэдэ планэу 2010-рэ илъэсым Iоф зэрэзэдашIэщтым ехьылIагъэр зэхагъэуцуагъ. Ащ зэригъэнафэрэмкIэ, анахьэу анаIэ зытырагъэтыщтыр региональнэ парламентхэм ядепутатхэм ыкIи яаппаратхэм яIофышIэхэм ягъэджэн зэхэщэгъэныр ары. Регионхэм ялIыкIохэм зэрэхагъэунэфыкIыгъэмкIэ, ахэм ягъэджэн яIофшIэн нахь дэгъоу зэхэщэгъэнымкIэ ящыкIэгъэ шъыпкъэу щыт.

Къэралыгъо Думэм чанэу аIэ къыщырагъахьэ ыкIи зырагъэушъомбгъу законопроектхэм яхьылIэгъэ «нулевой еджэнкIэ» заджэхэрэм. Ащ тегъэпсыкIыгъэу хэбзэ гъэIорышIэным ехьылIэгъэ Iофыгъоу агъэнэфагъэм нэIуасэ зыфэпшIын, федеральнэ законодательствэм исистемэ законопроектым чIыпIэу щиубытырэм, къиныгъоу щыIэхэм ыкIи кIуачIэ зиIэ законодательствэм зэрэдимыштэрэм унаIэ атебдзэн плъэкIыщт.

Къэралыгъо автоматизированнэ системэу (ГАС) «Законотворчествэр» зыфиIорэм изэхэгъэуцон мы лъэхъаным лъагъэкIуатэ. ТапэкIэ ащ хэхъоныгъэхэр рагъэшIыхээ, Къэралыгъо Думэм изэхэсыгъохэр зэрэкIохэрэр, парламент едэIунхэу зэхащэхэрэр Интернетым къыщагъэлъагъохэу агъэпсыщт. «ТизэдэлэжьакIэ зегъэушъомбгъугъэным ехьылIэгъэ сыд фэдэ предложении тыхэплъэным тыфэхьазыр», — къыIуагъ игущыIэ зыщиухыщтым Олег Морозовым.

Ассамблеим иIофшIэн зэрэригъэжьагъэр игъоу ыкIи ищыкIэгъэ шъыпкъэу зэрилъытэрэр хигъэунэфыкIыгъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий Ивановым.

— Урысые хэбзэихъухьэхэм яассоциацие тэркIэ, региональнэ хэбзэихъухьэхэмкIэ, хъугъэ-шIэгъэшхоу, тынаIэ зытетыдзэн фэе Iофыгъоу щыт, — къыIуагъ ащ. — Ассамблееу Урысые Федерацием исубъектхэм яхэбзэихъухьэ органхэм ятхьаматэхэр зыхагъэхьагъэхэм тегъэпсыкIыгъэу Къэралыгъо Думэм тызэрэдэлэжьэщт шIыкIэхэм татегущыIагъ. Мэхьанэ шъхьаIэ зиIэ Iофыгъохэм яхьылIэгъэ еплъыкIэу тиIэхэмкIэ тызэхъожьыгъ. Нахь къыхэдгъэщыгъэхэм ащыщых Урысые Федерацием иполитическэ системэрэ хэдзынхэм ясистемэрэ гъэкIэжьыгъэнхэм япхыгъэ Iофыгъохэр. Джащ фэдэу татегущыIагъ партийнэ системэр либерализацие шIыгъэным, хэдзакIохэм яголосхэм япроценти 7-м нэсэу зымыхьыгъэ партие зырызхэм лIыкIо органхэм чIыпIэ щыряIэу гъэпсыгъэным, хэдзынхэм япхыгъэ нэмыкI IофыгъуакIэхэм.

Анатолий Ивановым зэрилъытэрэмкIэ, Федерацием исубъектхэм ялIыкIо органхэм къахьыгъэ предложениехэр федеральнэхэмкIи, зэкIэ хэгъэгум илIыкIо органхэмкIи гъэшIэгъонэу щытыгъэх. Урысые Федерацием исубъектхэм япащэхэм нахьыбэу цыхьэ афэтшIызэ ыпэкIэ нахь чыжьэу тылъыкIотэн фае.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ипресс-къулыкъу.

(Шъаукъо Аскэр къызыхъугъэр илъэс 75-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэх)

ЛIЭШIЭГЪУМ КЪЫТЫГЪЭ КIЭЛЭЕГЪАДЖ

Мы дунаим хэти къызытехъокIэ, пшъэрылъ гъэнэфагъэхэр фыхэхыгъэу ыпэ илъ. ЦIыфым иакъыл уцоу, ищыIэныгъэ лъагъо къыхихы хъумэ, а пшъэрылъыр гурышэкIэ къызигъоткIэ, игъашIэ гъэшIэгъонэу, баеу, зыми фэмыдэу рекIокIы, хэмыкIокIэжьын лъэуж уахътэм пхырещы. Ау ар зэкIэми янасып къыхьырэп. Ар къыздэхъурэр шъхьас имыIэу лъэпкъым, хэгъэгум, цIыфхэм апае псэоу, лажьэрэр ары.

Лэжьыгъэ бэгъуагъэ Iупхыжьыным уахъти, кIуачIи, щэIагъи ищыкIагъ. ЧIыгум екIугъэ лэжьыгъацэм дэгъоу удэлажьэмэ мэкуашэ, мэбагъо, самэу зэтелъ хъугъэм уегъэгушIо, уапэкIэ хэбгъэхъонэу, улъыкIотэнэу кIуачIи, амали къыуеты. Джащ фэд наукэм ихьаси. IэшIэхэп ащ ущылэжьэныр. Пшъы умышIэу, шIэныгъэ къэкIуапIэмэ уалъыхъузэ, ушэтынхэр пшIыхэзэ уасэ зиIэ Iофыгъо зэфэшъхьафхэр зэшIохыгъэ мэхъу, къыдэбгъэкIыгъэ тхылъхэр цIыфхэм агъэфедэу, IэпыIэгъу афэхъу зыхъукIэ, кIочIэ лые къыпхелъхьэ, ыпэкIэ зэшIохыгъэн фэе Iофхэм уафещэ.

Научнэ лъапсэ иIэу адыгабзэр зэхэфыгъэным, адыгэ бзэшIэныгъэм хэхъоныгъэхэр ышIыным мыпшъыжьэу, къогъанэ имыIэу лIэшIэгъуныкъо ищыIэныгъэ фигъэIорышIагъ Шъаукъо Аскэр. Уасэ зиIэ научнэ IофшIэгъэ инхэу икъэлэмыпэ къычIэкIыгъэхэр адыгэ бзэшIэныгъэм итарихъ, ихъарзынэщ хэхьагъэх, цIыфмэ апкъырыхьагъэх, заушъомбгъугъ, лъэпсэ пытэхэу, шIум фэлэжьэнхэу щыIэныгъэм ахэр щызэбгырыкIыгъэх.

Шъаукъо Аскэр Абубэчыр ыкъор филологие шIэныгъэхэмкIэ доктор, профессор, адыгабзэм изэгъэшIэнкIэ Адыгэ къэралыгъо университетым щызэхэщэгъэ Гупчэм иIэшъхьэтетэу идунай ехъожьыфэ зэрищагъ. Инаучнэ гулъытэ адыгэ бзэшIэныгъэм иIахь пстэуми анигъэсыгъ, сэнаущыгъэ ин хэлъэу ахэр къызэхифыгъэх. Анахь IофшIэнышхоу ащ зэшIуихыгъэр адыгэ ыкIи къэбэртэе лексикографием теорие лъапсэ зэрэфишIыгъэр ары. Ащ дакIоу адыгэ лексикологием, фразеологием, орфографием, литературабзэм, стилистикэм, диалектологием яIофыгъохэм якъызэхэфын иIахьышIу хишIыхьагъ. Икъэлэмыпэ къычIэкIыгъэ IофшIэгъэшхомэ ащыщых «Основы адыгейской лексикографии», «Наречие как часть речи в адыгейском языке», «Адыгабзэм иморфологие», «Адыгабзэм илексикэрэ ифразеологиерэ», «Адыгэ литературабзэм къыкIугъэ гъогур», «Адыгабзэм истилистик», «Зы дискуссие ехьылIагъ», «IофшIэнхэмрэ диктантхэмрэ ясборник» зыфиIохэрэр, нэмыкIхэри. «Русская лексикография и ее роль в становлении и развитии словарно-энциклопедического дела на Северном Кавказе» зыфиIорэ региональнэ монографиеу Налщык къыщыдэкIыгъэм «Адыгейская лексикография» зышъхьэр къыдэхьагъ.

ШIэныгъэлэжьым инаучнэ-ушэтын IофшIэнхэм чIыпIэ гъэнэфагъэ ащеубыты гущыIэлъэ зэхэгъэуцоным. «Лингвэ-методикэ терминхэм яурыс-адыгэ ыкIи яадыгэ-урыс гущыIалъ» зыфиIорэм бзэшIэныгъэ терминхэр къыщитыгъэх. Ащ нэмыкIэу «Адыгабзэм итхэныбзэ гущыIалъэ» (гъусэхэр иIэу) къыдэкIыгъ. Мы гущыIалъэм къыдэхьэгъэ гущыIэхэмрэ ахэм яшъуашэхэмрэ джырэ лъэхъаным зэрэбгъэфедэщт шIыкIэм тегъэпсыхьагъэу къыщытыгъэх.

Шъаукъо Аскэр адыгэ филологиемрэ культурэмрэ яфакультет щеджэрэ студентхэм, гурыт еджапIэхэм апае программэхэм, учебникхэм, методикэ IэпыIэгъухэм ятхын, ягъэхьазырын гуетыныгъэ фыриIэу Iоф адишIи къыдигъэкIыгъэх. Я 10 — 11-рэ классхэм ащеджэрэ кIэлэеджакIомэ апае 1997-рэ илъэсым (гъусэхэр иIэхэу) апэу Iоф зэрашIэщт тхылъ къыхиутыгъ. Мыр непи еджапIэм щагъэфедэ, сыда пIомэ пшъэрылъыкIэу уахътэм къыгъэуцухэрэм адиштэу гъэпсыгъэ.

Улъэпкъымэ узэрыгушхон фэдэ шIэныгъэлэжь цIэрыIоу зэрэщытым дакIоу, Шъаукъо Аскэр шIэныгъэ куухэр зыIэкIэлъ кIэлэегъэджагъ. КIэлэегъаджэм ипшъэрылъ иныр, зэрэбаир, бзэм ихабзэхэр икъу фэдизэу зэрэзэхэмыфыгъэр къыдгуригъаIощтыгъэ, ащ ишъэфхэм игъорыгъозэ тафищэщтыгъэ.

ШIэныгъэлэжь-кIэлэегъаджэр лекцием къеджэ зыхъукIэ классыр кIым-сымыгъ, зи хэтымыгъэзэу къыIорэр зэкIэ ттхыщтыгъэ. БзэшIэныгъэм фэгъэхьыгъэу шIэныгъэлэжьым къытфиIуатэхэрэм хэшIыкIышхо зэрафыриIэр къыхэщыщтыгъэ. Ыпсэ хилъхьэу, зышъхьамысыжьэу нэбгырэ пэпчъ зэхишIэу, къедэIухэрэм ежь игупшысэ зэралъигъэIэсыным ишIыкIэхэр дэгъоу къызфигъэфедэхэзэ, шIэныгъэм фаблэу еджакIор къыгъэущыщтыгъэ. Тэ, кIэлэеджакIохэм, зэхэтхырэр тшIогъэшIэгъонэу, упчIабэхэр шъхьэм къыщыбырсырыгъэхэу, ахэм яджэуап дгъоты тшIоигъоу тыгу етыгъэу шIэныгъэлэжьым тедэIущтыгъэ.

Адыгэ къэралыгъо университетым тызычIэхьэм, апэрэ мафэхэм къащыублагъэу къыддэлэжьэнэу къытхэуцогъэ кIэлэегъаджэхэм зэу ащыщыгъ адыгэ филологием икафедрэ ипрофессорэу Шъаукъо Аскэр. Ащ лъэшэу тигъэгушIощтыгъэ, сыда пIомэ уезыгъэджэгъэ кIэлэегъаджэм угукIэ нахь пэблагъэ охъу. Мафэ къэс пIоми хъунэу шIэныгъэлэжьыр тапашъхьэ къиуцощтыгъэ, бзэшIэныгъэм икуупIэ тыхищэ шIоигъоу адыгабзэмкIэ лекцие гъэшIэгъонхэр ащ тфызэхищэщтыгъэх. Адыгэ литературабзэм къыкIугъэ гъогур, адыгабзэм илексикэ, ифразеологие, иморфологие фэгъэхьыгъэ упчIэхэр къыупкIэпкIыхэзэ ащ къыIуатэщтыгъэх, бзэм ишъэфхэр къызэхэзыфэу щыIэ тхыгъэхэм, еплъыкIэ зэфэшъхьафэу адыгэ бзэшIэныгъэм щыуцугъэхэм нэIуасэ тафишIыщтыгъэ. Непэ къызнэсыгъэм лекциеу къызэджагъэхэр шIукIэ тыгу къэкIыжьых, IофшIэнымкIэ къызфэтэгъэфедэх.

Лъэпкъым фэлэжьэщт ныбжьыкIэхэм япIун, ялэжьын, лъэгъо тэрэз ахэр теуцонхэм Шъаукъо Аскэр иIахьышIу хилъхьагъ. Егъэджэн Iофым дакIоу, студент купэу Iоф зыдишIэрэм хэт нэбгырэ пэпчъ зыгъэгумэкIырэ упчIэр зэхишIэщтыгъэ ыкIи IэпыIэгъу фэхъуным фэхьазырыгъ. НыбжьыкIэхэр адыгабзэм изэгъэшIэн хэщэгъэнхэм, наукэр шIу ягъэлъэгъугъэным, яеджэн лъагъэкIотэным Аскэр охътаби, кIочIаби атыригъэкIодагъ. Студент-дипломникхэм адыгэ бзэшIэныгъэмкIэ мэхьэнэ гъэнэфагъэ зиIэ квалификационнэ IофшIэнхэр аригъэтхыгъэх ыкIи щытхъу апылъэу Iоф зыдишIэгъэ студентхэм ар къагъэшъыпкъэжьыгъ. Бзэм фэщагъэхэм, хэшIыкI фызиIэхэм аспирантурэм яеджэн щылъагъэкIотэным лъэшэу ынаIэ тетыгъ, ащкIэ шIыкIэхэр, амалхэр къафигъотыщтыгъ.

Сэри научнэ ушэтынхэр адыгабзэм есшIылIэхэ сшIоигъоу сыгукIэ сыкъыфэущыгъ. Бзэм ишъэфхэр зэхэсфыным, сиеджэн лъызгъэкIотэным апае аспирантурэм сычIэхьэ ыкIи зэлъашIэрэ шIэныгъэлэжьэу, профессорэу КIэрэщэ Зэйнаб научнэ Iэшъхьэтет сфэхъу. Гукъау, синасып къыхьыгъэп шIэныгъэлэжьым Iоф дэсшIэнэу... ЦIыфым гъэшIэ гъогоу къыкIурэр гъэшIэгъоны. Гукъаомрэ гушIуагъомрэ зэусэжьхэзэ щыIэныгъэр шъагъэ, ушэтынхэр уапэкIэ къикIхэзэ уахътэм уепсыхьэ, игъорыгъозэ гъогу гъэнэфагъэ утехьэ, Iоф гъэнэфагъэхэм язэшIохын удэлажьэ. ЕгъэжьапIэ зиIэм ухыжьыпIэ фэхъу. УхыжьыпIэу фэхъурэр гушIуагъомэ, тамэ къыбгокIэ. Ушэтынэу сапэ къикIыгъэм лъэмыдж фэхъугъ Шъаукъо Аскэр. ШIэныгъэлэжьым ихьатыркIэ синаучнэ-ушэтын лъызгъэкIотэн слъэкIыгъэ, ащ ишIуагъэкIэ егъэжьэгъэ Iофыр ухыгъэ хъугъэ. Сыфэраз, къысфишIагъэр сщыгъупшэщтэп, шIэныгъэу, бзэ еплъыкIэу къыбгъодэсхыгъэр сапэкIи къызфэзгъэфедэщт, пытагъэ хэлъэу къэсыухъумэщт.

ШIэныгъэлэжьым пэщэныгъэ адызэрихьэзэ аспирантурэр бэмэ къаухыгъ. Кандидат диссертациехэр къагъэшъыпкъэжьыгъэх Мурад ГощлъапIэ, Шъхьэлэхъо Римэ, Тхьаркъохъо Марзят, Бгъошэ Зарэ, сэри. Мыхэм ащыщ нэбгыриплIыр адыгэ кафедрэм щэлажьэ, якIэлэегъаджэ иIоф лъагъэкIуатэ — лъэпкъым фэлэжьэщт ныбжьыкIэхэм япIун Iоф дашIэ. Шъаукъо Аскэр доктор ыкIи кандидат диссертацие пчъагъэхэм япхырыгъэкIын оппонентэу ахэлэжьагъ. Научнэ IофшIэгъэ пчъагъэхэм яфэшъошэ уасэ афишIызэ, рецензиехэр, отзывхэр ытхыгъэх. Бзэм фэгъэхьыгъэ научнэ IофшIагъэу къыдэкIыгъэхэм ащыщхэм редактор шъхьаIэу яIагъ.

Шъаукъо Аскэр шъыпкъаIоу, нэфаIоу щытыгъ, зыщищыкIагъэми сэмэркъэу дахи ышIын ылъэкIыщтыгъэ. ИIофшIэгъухэм непэ къызнэсыгъэм Аскэр тщыгъупшэрэп, игугъу дахэкIэ тэшIы, шIукIэ тыгу къэкIы, къытиIощтыгъэ гущыIэ пчъагъэ тэгъэфедэ. Тыфэныкъоу бэрэ къыхэкIы Шъаукъо Аскэр игущыIэ дахэ, иеплъыкIэ зафэ, игулъытэ чан...

Адыгэ Республикэм, зэрэ Темыр Кавказэу бэдзэогъум и 7-м 2008-рэ илъэсым чIэнэгъэшхо ышIыгъ. Шъаукъо Аскэр идунай ыхъожьыгъ, творческэ гухэлъыбэ ащ зыдиIыгъыгъ, ау ахэр ежь зэрэрихъухьагъэм фэдэу ыгъэцэкIэнхэм игъо афифагъэп. ЫгукIэ зыгорэ зэхишIэрэм фэдэу, тхэным нахь зыритыгъэу, ышIэрэр шIомакIэу, зышъхьамысыжьэу ижьыкъащэ зэпэуфэ лэжьагъэ. «Джырэ адыгабз», «Адыгабзэм идиалектологие» зыфиIорэ тхылъхэм яIэпэрытхэр ыгъэхьазырыгъэх, ау хэутыгъэу къылъэгъужьыгъэп. ШIэныгъэлэжьым пшъы имыIэу илъэс пчъагъэхэм апшъэрэ еджапIэм бзэ ушэтын ыкIи егъэджэн IофшIэнэу щызэшIуихыгъэхэм языфэхьысыжьэу щыт мы тхылъхэр. Шъаукъо Аскэр джыри ыушэтынэу, ытхышъунэу щытыгъэмкIэ къыгъэшIагъэр мэкIэ дэд. Мыщ фэдэ шIэныгъэлэжьхэр илъэс къэс къэхъухэрэп — лIэшIэгъум къытыгъэу щытыгъ ар.

ШIэныгъэлэжьыр непэ къытхэмытыжь нахь мышIэми, икъэлэмыпэ къычIэкIыгъэ «Джырэ адыгабз» зыфиIорэ научнэ IофшIагъэр къыдэкIыгъ. Мы тхылъыр хэткIи IэпыIэгъу хъун ылъэкIыщт, сыда пIомэ уахътэм диштэу джырэ адыгабзэм иIофыгъохэр мыщ Шъаукъо Аскэр щызэхефых, щызэфехьысыжьых.

«Адыгабзэм идиалектологие» зыфиIорэ тхылъым икъыдэгъэкIын иIофшIэгъухэр пылъых, охътэ кIэкIым къыкIоцI аIэ къихьаным щэгугъых. Лэжьыгъэу къытфыщинагъэр цIыф жъугъэхэм зэранэсыщтым тыфэлэжьэщт. ЦIыфым ишIушIагъэр дунаим щилэжьыгъэр, лIэужхэм къафигъэнэгъэ кIэныр ары. Шъаукъо Аскэр цIыфхэм ащыгъупшэщтэп, сыда пIомэ егъашIэм мыкIодыжьын IофшIагъэхэм ищыIэныгъэ афигъэIорышIагъ. Наукэм ихьасэ щылэжьэщт ныбжьыкIэхэм мызэу, мытIоу Шъаукъо Аскэр инаучнэ IофшIагъэхэм зыфагъэзэщт, ушэтынэу ашIыхэрэмкIэ IэпыIэгъу афэхъущт. Джары зыкIаIуагъэр «УигущыIэ уиIофшIагъэхэмкIэ гъэдахэ», «Бэ зыIорэм нахьи бэ зышIэ».

Лъэпкъым къыхэкIыгъэ зэчый (талант) ин зыхэлъ шIэныгъэлэжьэу, кIэлэегъаджэу Шъаукъо Аскэр Абубэчыр ыкъом джырэ адыгабзэм лъэпсэ ин щидзыгъ, пкъэоу бзэшIэныгъэм фэхъугъэхэм ясатыр ижъуагъо къыхэжъыукIыгъ. ШIэныгъэлэжьым наукэм ыкIи егъэджэным яхьылIагъэу осэнчъэ кIэнэу къытфигъэнагъэр адыгэ лъэпкъым игушъхьэлэжьыгъэ баиныгъэ изы IахьышIоу щыт ыкIи щытыщт. ЛъэпкъымкIи, иныбджэгъухэмкIи, иIофшIэгъухэмкIи, ригъэджагъэхэмкIи — хэткIи щысэтехыпIэу кавказ бзэшIэныгъэм, адыгэ тарихъым ыцIэ къыхэнэщт, мыкIосэжьын жъуагъоу илъэпкъ къыфепсыщт.

ШЪХЬЭЛЭХЪО Сусан.
Адыгэ филологиемрэ культурэмрэ яфакультет икIэлэегъадж, филологие шIэныгъэхэмкIэ кандидат, доцент.

«БЗЫУР ЗЫIIЭТЫРЭР ЫТАМ, ЦIЫФЫР ЗЫIIЭТЫРЭР ИIОФШIАГЪ»

«Бзыур зыIэтырэр ытам, цIыфыр зыIэтырэр иIофшIагъ». Мы гущыIэжъымкIэ къезгъажьэ сшIоигъу филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Шъаукъо Аскэр Абубэчыр ыкъом ищыIэныгъэ ыкIи итворческэ гъогу сыкъытегущыIэныр.

Шъаукъо Аскэр гъэтхапэм и 5-м 1935-рэ илъэсым Хьатыгъужъыкъуае къыщыхъугъ. ЦIыф къызэрыкIоу щытыгъэп, ау ащи лъапсэ иIагъ, сыда пIомэ исабыигъо зытефагъэр ящэкIэнэрэ илъэс фыртынэхэр ары. Илъэсищ нахь ымыныбжьэу ятэу Абубэчыр лъэпкъым ипыйкIэ агъэлъагъуи агъэтIысыгъагъ. ИщыIэныгъэ нахь къэзыгъэхьылъэщтыгъэр «лъэпкъым ипый ыкъо» тамыгъэр зэрэтелъыгъэр ары. «КIэлэцIыкIу IыгъыпIэм сыкъычIагъэкIыгъагъ, комсомолым сыхамыгъэхьанэу бырсыр къысашIылIэгъагъ. Институтым сызычIэхьэм, къэтхакъохэмэ сIоти, ренэу сыгу цапэкIэ сIыгъыщтыгъ. А зэпстэуми кIэлэцIыкIу психологиер зэщагъакъо, зэкIэIулIагъэу уагъэпсэу, ыужкIи ахэр уишэн-гъэпсыкIэ лъэужэу къыхэнэжьых». Ау сыд фэдизэу икIэлэцIыкIугъо илъэсхэр къиныгъэхэми, еджапIэр къызеухым ыуж Адыгэ кIэлэегъэджэ институтым филологиемкIэ ифакультет чIэхьагъ, 1956-рэ илъэсым ар къыухыгъ. Шъаукъо Аскэр иIофшIэн гъогу 1956-рэ илъэсым гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» иредакцие щырегъажьэ. Апэ корректорэу, етIанэ зэдзэкIакIоу Iоф ешIэ. Ащ ыуж Адыгэ научнэ ушэтэкIо институтым бзэмкIэ иотдел ипащэу Iоф ышIагъ. 1960-рэ илъэсым щегъэжьагъэу 1963-рэ илъэсым нэс СССР-м наукэхэмкIэ и Академие бзэшIэныгъэхэмкIэ и Институт иаспирантурэ, Москва, щеджэ. 1963-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу ищыIэныгъэ гъогу зыщиухыгъэ мафэхэм анэс Адыгэ къэралыгъо университетым ассистентым щыригъажьи профессорыцIэр иIэу щылэжьагъ.

Шъаукъо Аскэр иапэрэ научнэ IофшIагъэ зыфэгъэхьыгъэр адыгэ глаголым инаклонениехэр ары. Ащ 1967-рэ илъэсым «Категория наклонения в адыгейском языке» зыфиIорэ кандидат диссертациер СССР-м наукэхэмкIэ и Академие бзэшIэныгъэхэмкIэ и Институт щыпхырегъэкIы, 1960-рэ илъэсым «Основы адыгейской лексикографии» зыфиIорэ IофшIагъэмкIэ докторскэ диссертациер СССР-м наукэхэмкIэ и Академие бзэшIэныгъэхэмкIэ и Институт къыщеушыхьатыжьы. Диссертацием Москва, Налщык, Черкесскэ, Карачаевскэ, Сыхъум щызэлъашIэрэ шIэныгъэлэжьхэм осэ ин къыратыгъ. Мары кавказоведхэм къыраIолIагъэр:

Урысые Академием бзэшIэныгъэхэмкIэ и Институт иIофышIэу Къомафэ (НэмытIэкъо) Зарэ: «Думается, что выводы и положения автора (Шаова А.А.) выходят за рамки адыгской лексикографии, поскольку многие из них применимы к другим абхазско-адыгским языкам. Его диссертация создает основы нового направления — теоретической адыгской лексикографии...»

«Отдельные выводы (о фонетическом, морфологическом и орфографическом варьировании слова, просторечии и интердиалектных формах в адыгских языках и др.)... имеет, бесспорно, выход в общее языкознание».

Къэбэртэе-Бэлъкъар НИИ-м бзэмкIэ иотдел иIэшъхьэтетэу Бэгъ Петр: «Работа является значительным вкладом в кавказоведческую науку. Желаю блестящей защиты, так она и будет, ты написал умную, ясную работу».

Къэбэртэе-Бэлъкъар университетым урысыбзэмкIэ икафедрэ иIэшъхьэтетэу КIокIо Джумалдин: «Исследование является крупным вкладом в адыгское языкознание, первой такого рода работой в лингвистическом кавказоведении».

Къэрэщэе-Щэрджэс НИИ-м бзэмкIэ иотдел иIэшъхьэтетэу Темыр Рай: «Результаты его (Шаова А.А.) исследования и рекомендации являются существенным шагом вперед в разработке актуальной в настоящее время для абхазско-адыгских языков проблемы лексикографии. Шаов А.А. — автор многочисленных публикаций по данной теме, а также практи-

ческих рекомендаций — признанный авторитет в адыгском языкознании». Къэбэртэе-Бэлъкъар университетым дунэе бзэшIэныгъэмкIэ икафедрэ иIэшъхьэтетэу Иуаныкъо Нурбий : «Работа в высшей степени будет полезна всем тем, кто интересуется вопросами адыгского языкознания, и не только ими».

Грузием наукэхэмкIэ и Академие и Абхъаз НИИ иIофышIэу Конджария Валентинэ: «Очень умная и нужная работа».

Къэрэщэе-Щэрджэс пединститутым абазин ыкIи щэрджэс филологиемкIэ икафедрэ иIэшъхьэтетэу Пазэ С.У. : «Книга обогащает не только теорию и практику адыгской лексикографии, но и теорию и практику всей абхазско-адыгской группы языков. Можно не сомневаться, что многие рекомендации Шаова А.А. найдут свое практическое применение и в составлении принципов большого «Абазино-русского словаря».

Шъаукъо Аскэр 1969-рэ илъэсым — доцентыцIэ, 1992-рэ илъэсым профессорыцIэ къыфагъэшъошагъэх. Ар мыпшъыжьэу гъэсэныгъэм ихьасэ илъэс 50-м ехъу щылэжьагъ. Адыгабзэм изэгъэшIэн, иушэтын зыпылъ уахътэм къыкIоцI IофшIэгъи 100-м ехъу къыхиутыгъ. Иберэ-кавказыбзэхэм язэгъэшIэнкIэ зэхащэрэ научнэ конференциехэм шIэныгъэлэжьыр чанэу ахэлажьэщтыгъэ.

1992-рэ илъэсым щегъэжьагъэу 1997-рэ илъэсым нэс Адыгэ къэралыгъо университетым иадыгэ кафедрэ ипащэу Iоф ышIагъ. Университетым Iоф зыщишIэрэ илъэсхэм къакIоцI кавказоведением, адыгабзэм итарихъ, джырэ адыгабзэм яхьылIэгъэ спецкурсхэм къяджэщтыгъ. Адыгэ бзэшIэныгъэм анахь мэхьанэ зиIэ иIофыгъохэм яхьылIэгъэ спецкурсхэр зэхищэщтыгъ.

Шъаукъо Аскэр адыгэ бзэшIэныгъэм и Гупчэ ипащэу Iоф ышIагъ. Зэхигъэуцогъэ планым тетэу мыщ фэдэ IофшIагъэхэр къыдигъэкIыгъэх: «Наречие как часть речи в адыгейском языке» (гъусэ иIэу), «Лингвэ-методикэ терминхэм яурыс-адыгэ ыкIи яадыгэ-урыс гущыIалъ» (гъусэхэр иIэхэу), «IофшIэнхэмрэ диктантхэмрэ ясборник» (гъусэхэр иIэхэу), «Зы дискуссие ехьылIагъ», адыгэ факультетым, гурыт еджапIэхэм апае программэхэр, «Джырэ адыгабз» зыфиIохэрэр. Гупчэу лъэпкъымкIэ, адыгэ бзэшIэныгъэмкIэ, кавказыбзэхэм язэгъэшIэнкIэ мэхьанэшхо зиIагъэр, гукъау нахь мышIэми, псынкIэ дэдэу зэфашIыжьыгъ шIэныгъэлэжьым идунай зехъожьым.

Шъаукъо Аскэр инаучнэ IофшIагъэхэм бзэм илъэныкъуабэхэр къаубыты. Ащ иIофшIагъэхэр лексикологием, фразеологием, терминологием, морфологием, морфемикэм, гущыIэгъэпсыным, синтаксисым, стилистикэм, орфографием, литературабзэм зэхэмыфыгъэ яIофыгъохэм къатегущыIэх. Адыгэ лексикографием итеорие къызэригъэнэфагъэм дакIоу, адыгэ бзэшIэныгъэм иIахь зэфэшъхьафхэм якъызэхэфын игъэкIотыгъэу хэлэжьагъ. Адыгэ лексикологием иуцун Шъаукъо Аскэр ытхыгъэхэм чIыпIэ гъэнэфагъэ щаубыты. Ащ иIофшIагъэхэу «Основы адыгской лексикографии», «Адыгабзэм илексикэрэ ифразеологиерэ», «Адыгэ литературабзэм къыкIугъэ гъогу» зыфиIохэрэми, нэмыкIхэми адыгэ лексикологием илъэныкъо зэфэшъхьафхэм якъызэхэфын игъэкIотыгъэу къащылъэгъуагъ. Бзэ материал баим къыпкъырыкIызэ авторым къыгъэунэфырэ лексикологие Iофыгъохэм мыхэр ащыщых: диалект лексикэр, интердиалект шъуашэхэр, вариант гущыIэхэр, нэмыкIыбзэ гущыIэхэр, терминологие лексикэр, гущыIэ зэхэлъхэм ягъунапкъэ икъэгъэнэфэн, мэхьаныбэ гущыIэхэр, омонимхэр, синонимхэр гущыIэлъэ лъэпкъ зэфэшъхьафхэм къызэращыбгъэлъэгъон фаер, нэмыкIхэри.

Шъаукъо Аскэр гущыIэлъэ лъэпкъ зэфэшъхьафхэм язэхэгъэуцонкIэ ыкIи редактировать шIыгъэнхэмкIэ сэнаущыгъэ ин IэкIэлъыгъ. Ащ орфографие, терминологие, урыс-адыгэ гущыIалъэхэр редактировать шIыгъэнхэм иIахьышхо ахишIыхьагъ.

1994-рэ илъэсым Шъаукъо Аскэр, Даур Хьазрэт, Бырсыр Батырбый «Адыгабзэм итхэнхэбзэ гущыIалъэ» кIэлэеджакIохэм апае къыдагъэкIыгъ. ГущыIалъэм джырэ адыгэ литературабзэм илексик ары къыдэхьагъэр, ау бэрэ амыгъэфедэрэ гущыIэхэу художественнэ ыкIи сэнэхьат зэфэшъхьафхэм атегъэпсыхьэгъэ литературэм къыхафэхэрэм, тхакIэмкIэ анахь зыпкъ имыуцогъэ гущыIэхэм ащыщхэм чIыпIэ щагъотыгъ. Ахэр наукэм, гъэсэныгъэм, техникэм яхьылIэгъэ терминхэр, жъы хъугъэ гущыIэхэр, нэмыкIхэри ары. ГущыIалъэм гущыIэ мин 12 фэдиз къыдэхьагъ, ахэр ударениемкIи ушъошыгъэх.

2002-рэ илъэсым «Лингвометодикэ терминхэм яурыс-адыгэ гущыIалъ ыкIи Лингво-методикэ терминхэм яадыгэ-урыс гущыIалъ» зыфиIорэр Шъаукъо Аскэр гъусэхэр иIэу (Мэрэтыкъо Къасим, Шъхьэлэхъо Рим) къыдигъэкIыгъ. Мы гущыIалъэр IахьитIоу зэхэт. Апэрэм урыс терминхэр адыгабзэкIэ, ятIонэрэм адыгэ терминхэр урысыбзэкIэ щызэрадзэкIых. Ащ урысыбзэкIэ термин 1256-рэ ыкIи адыгабзэкIэ 1200-рэ къыдэхьагъэх. Мы гущыIалъэр еджапIэхэм, Адыгэ республикэ гимназием, педколледжым, апшъэрэ еджапIэхэм ащезыгъаджэхэрэм, студентхэм, аспирантхэм, бзэшIэныгъэлэжьхэм агъэфедэным тегъэпсыхьагъ.

1975-рэ илъэсым гущыIэ мин 20 фэдиз зэхэзыубытэрэ «Адыгэ-урыс гущыIалъэр» Шъаукъо Аскэр иредакциекIэ къыдэкIыгъ (зэхэзыгъэуцуагъэхэр: ЗекIогъу Уцужьыкъу, Мыхьамыджэнэ Юныс, Мэрэтыкъо Къасим, Одэжьдэкъо Хьаджымэт, Тхьаркъохъо Юныс, Хьагъундэкъо Тэмар). Мы гущыIалъэм адыгабзэм илексикэ ибаиныгъэ къыгъэлъэгъорэ къодыеп, ар адыгэ бзэшIэныгъэм ихэхъоныгъэ диштэу гущыIэхэмрэ фразеологиемрэ орфографиемкIи, грамматикэмкIи апэрэу анахь тэрэззэу ыкIи анахь куоу къыщызэхэфыгъэ научнэ IэпыIэгъоу алъытэ. Художественнэ, общественнэ-политикэ, учебнэ-методикэ литературэм щагъэфедэрэ гущыIэхэм язакъоп гущыIалъэм къыдэхьагъэхэр. ЖэрыIо творчествэм ипроизведениехэм къахэхыгъэ гущыIэхэми, джащ фэдэу литературабзэм джыдэдэм макIэу къыхафэхэу, хьайуанхэм, къэкIырэ лъэпкъхэм ацIэхэми чIыпIэ гъэнэфагъэ ащ щаубыты. ГущыIалъэр цIыф жъугъэхэм агъэфедэным тегъэпсыхьагъ, тхакIохэми, научнэ IофышIэхэми, журналистхэми, зэдзэкIакIохэми, кIэлэегъаджэхэми зэфэдэу ар ящыкIагъ.

Стилистикэ шапхъэхэу адыгабзэм иIэхэр зэрэбгъэфедэщт шIыкIэхэм къащытегущыIэ Шъаукъо Аскэр (КIубэ Б. игъусэу) «Адыгабзэм истилистик» зыфиIорэ IофшIагъэу 1979-рэ илъэсым къыдэкIыгъэм. «Адыгэ литературабзэм къыкIугъэ гъогур» 1994-рэ илъэсым къыдэкIыгъ. Тхылъым пшъэрылъэу иIэр кIэлэегъаджэхэм литературабзэмкIэ яIэ теоретическэ шIэныгъэм зыригъэушъомбгъуныр ыкIи ащ тетэу ахэм яIофшIэн нахь шIуагъэ къытэу зэхащэнымкIэ амал хъуныр ары. АщкIэ авторым литературабзэм ехьылIагъэу щыIэ литературэр ыгъэфедагъ. Тхылъыр шъхьиплIэу зэхэт. Шъхьэ пэпчъ уплъэкIун упчIэхэр, IофшIэнхэр, литературэр игъусэх. Тхылъыр зытегъэпсыхьагъэр кIэлэегъаджэхэмрэ студентхэмрэ арых, ау ар шIэныгъэлэжьхэми, аспирантхэми агъэфедэн алъэкIыщт.

Шъаукъо Аскэр 1983-рэ илъэсым «Адыгабзэм иморфологие» зыфиIорэ тхылъыр къыдигъэкIыгъ. Морфологием зэригъашIэрэр, бзэ гущыIэхэр лексикэ-грамматическэ гущыIэ купхэу зэрэщытхэмкIэ къызэрэхагъэщырэ шIыкIэхэр къыщетых ыкIи бзэ гущыIэхэм язэгъэшIэн къытегущыIэ, гъэцэкIэн IофшIэнхэр кIыгъух.

1997-рэ илъэсым «Избранные работы Д.А. Ашхамафа» зыфиIорэ тхылъыр Мэрэтыкъо Къасимэ игъусэу къыдагъэкIыгъ. Ар шIэныгъэлэжь цIэрыIор илъэсишъэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъ.

2002-рэ илъэсым Шъаукъо А. (Къэлэшъэо А. игъусэу) «Наречие как часть речи в адыгейском языке» зыфиIорэ тхылъыр къыдигъэкIыгъ. IофшIагъэм игъэкIотыгъэу наречием иморфологическэ ыкIи исинтаксическэ нэшанэхэм къащытегущыIэ.

Шъаукъо Аскэр мы аужырэ илъэсхэм гухэлъ бэдэдэ иIагъ. Ащ джырэ адыгабзэм играмматикэ изэхэгъэуцон ишъыпкъэу Iоф дишIэщтыгъэ. Сыда пIомэ «Джырэ адыгабз» зыфиIорэм адыгэ бзэшIэныгъэм иIахь пстэухэм: лексикэм, фонетикэм, морфологием, синтаксисым яхьылIэгъэ научнэ шIэныгъэхэмкIэ студентхэр уIэшыгъэнхэр ыкIи а шIэныгъэхэр еджапIэм щагъэфедэжьын алъэкIыным фэгъэсэгъэнхэр ипшъэрылъыгъ. Ау игухэлъхэр икъоу къыдэхъугъэп. Илъэс пчъагъэрэ зыуж итыгъэ грамматикэм иапэрэ тхылъэу «Джырэ адыгабз» зыфиIорэр ыгъэхьазырынэу игъо ифагъ шъхьае, шIэныгъэлэжьым тхылъыр къыдэкIыгъэу къылъэгъужьыгъэп. «Джырэ адыгабзэр» 2009-рэ илъэсым Мыекъуапэ къыщыдэкIыгъ (редакторыр Долэ Рузан). Мыщ игъэкIотыгъэу джырэ адыгабзэм итеорие Iофыгъо шъхьаIэхэр, литературабзэр, ащ инэшанэхэр, игъунапкъэхэр, адыгэ тхыбзэмрэ литературабзэмрэ ягъэпсын къырыкIуагъэр, лексикологиер, адыгабзэм илексикэ-семантикэ гъэпсыкIэ, адыгэбзэ лексикэм исистемэ иуцукIэ-гъэпсыкIэ, зэрагъэфедэрэмкIэ адыгабзэм илексикэ системэ зэрэгъэпсыгъэр, фразеологиер, адыгабзэм ифразеологизмэхэм мэхьэнэ гъэпсыкIэу яIэр, лексикографиер, бзэ гущыIалъэхэр, морфемикэр, гущыIэгъэпсыныр, стилистикэр, графикэмрэ орфографиемрэ, пунктуациер, бзэ Iофыгъохэм яхьылIэгъэ еплъыкIэу шIэныгъэлэжьхэм яIэхэр къыщыреIотыкIых ыкIи авторым ежь изэфэхьысыжьхэмкIэ еухыжьы. БIпшъэкIэ къызэрэщытIуагъэу, учебникыр джырэ адыгабзэр теоретическэу къэтхыхьэгъэным ыкIи практикэ гъэцэкIэнхэмрэ зэхэфынхэмрэ афэгъэхьыгъ. IофшIагъэм практикэ гъэцэкIэнхэр, зэхэфынхэр, упчIэхэр ыкIи таблицэхэр кIыгъух.

Учебникыр апшъэрэ еджапIэм имызакъоу, гурыт еджапIэхэм, Адыгэ педколледжым ащезыгъаджэхэрэми агъэфедэн алъэкIыщт. АспирантхэмкIи, докторантхэмкIи, бзэшIэныгъэлэжьхэмкIи Iэрыфэгъоу щытыщт.

Шъаукъо Аскэр шIэныгъэлэжь ныбжьыкIэхэр ыгъэхьазырынхэм, аспирантхэм, докторантхэм Iоф адэшIэгъэным кIуачIэу рихьылIагъэр макIэп. Анахь Iоф къинми екIолIакIэ къыфигъотыщтыгъэ. Ащ къыхэкIыкIэ бэмэ упчIэжьэгъу ашIыщтыгъэ, IэпыIэгъу фаеу бэ къеуалIэщтыгъэр. Ахэм мышъхьахэу адэIэпыIэныр ипшъэрылъэу ылъытэщтыгъэ. Амал горэ иIахэмэ, ымыгъэразэу цIыф IуигъэкIыжьыщтыгъэп.

Университетым, республикэм иобщественнэ щыIакIэ Аскэр чанэу ахэлажьэщтыгъэ: адыгэ филологием икафедрэ ипэщагъ, АКЪУ-м филологие шIэныгъэхэмкIэ кандидат диссертациехэр зыщыпхырагъэкIырэ советым, Адыгэ Республикэм и Президент дэжь адыгабзэмкIэ щыIэ советым ахэтыгъ.

Шъаукъо Аскэр псаугъэмэ, къызызхъугъэр илъэс 75-рэ хъущтыгъэ. Непэ ар къытхэмытыжьми, лъэуж дахэу къыгъэнагъэр хэкIокIэжьырэп, игъэхъагъэхэм лъэпсэ пытэхэр адзыгъэх, иIофшIагъэхэр мыкIодыжьын Iахьэу наукэм къыфигъэнагъэх.

МУРАД ГощлъапI.
Филологие шIэныгъэхэмкIэ кандидат, доцент.

Сымэджэщ шъхьаIэм имэфэкI ипэгъокIэу

НЭХЭЕ Мир: «ТиIофшIэн шIу тэлъэгъу, тисымаджэхэм тафэгумэкIы»

Адыгэ республикэ клиническэ сымэджэщым ыныбжь илъэс 50 зэрэхъурэм ипэгъокIэу ащ иотделениехэм кIэкIэу къатегущыIэгъэныр лъытэгъэкIуатэ. Непэ зигугъу къэтшIы тшIоигъор «анахьыжъхэм» ясатыр хэт пульманологиемкIэ отделениер ары. Ащ итарихъ, иIофшIакIэ, игумэкIхэм кIэкIэу тащегъэгъуазэ отделением ипащэу, Урысые Федерацием изаслуженнэ врачэу Нэхэе Мирэ.

Отделением ипащэу Нэхэе Мир.

— Урысые Федерацием псаунығъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ иунашъоу 1986-рэ илъэсым ищылэ мазэ къыдэкIыгъэм къыщиIощтыгъ зижъагъэ узыхэрэм медицинэ IэпыIэгъоу аратырэр нахьышIу шIыгъэным епхыгъэ Iофтхьабзэхэр зэхэщэгъэнхэ фаеу. Ащ къыпкъырыкIыхэзэ 1986-рэ илъэсым ичъэпыогъу мазэ пульманологиемкIэ отделение хэку сымэджэщым иIэ хъугъэ. Мы лъэхъаным отделениер нэбгырэ 60-м телъытагъ, пIэкIоритфыр мэфэ стационарым фэгъэзагъ.

— ***Илъэсэу блэкIыгъэхэм хэхъоныгъэхэри шъушIыгъэх. Сыд фэдэхэр ара нахь къыхэбгъэщын плъэкIыщтхэр?***

— Отделениер щыIэ зыхъугъэм къыщыублагъэу ренэу пащэхэм анаIэ зытырагъэтыгъэр, непи зыпылъхэр мыщ фэдэ патологие зиIэхэм (зижъагъэ узыхэрэм) ялажьэр гъэунэфыгъэным, нэмыкIэу къэпIон хъумэ, диагнозыр гъэуцугъэным ыкIи ящыкIэгъэ Iэзэн Iофтхьабзэхэр адызетхьаным иамалхэр тиIэнхэр ары. Къыхэзгъэщы сшIоигъу мыдэеуи ар къызэрадэхъурэр. Ащ ишыхьат тиотделение эндоскопическэ кабинет, гала-камерэр («соляная пещера» зыфатIорэр), физиотерапиемкIэ кабинетыр, массаж зыщашIырэр, нэмыкIхэри зэрэтиIэхэр. КIэкIэу къэпIон хъумэ, тисымаджэхэм ифэшъуашэм тетэу яIэзэгъэным пае IэзэкIэ ыкIи диагностическэ амалэу тIэкIэлъыр дэеп, лъэхъаным тыкъыщинэрэп. Илъэс къэс сэ сахэлажьэ жьыкъэщэпIэ органхэм узэу яIэн алъэкIыщтхэм ыкIи IэзэкIэ амалэу щыIэхэм афэгъэхьыгъэ Лъэпкъ конгрессхэм. Пульманологием епхыгъэ Iофыгъохэм зэкIэми ащ ащытегущыIэх, IэпыIэгъушIуи къытфэхъух ахэм афэдэ Iофтхьабзэхэр.

Медицинэ оборудованием фэгъэхьыгъэу къэпIон хъумэ, къыхэзгъэщы сшIоигъу илъэс къэс ахэм къазэрахахъорэр. Мары къызэIутхын тлъэкIыгъэ «кабинет небулайзерной терапии» зыфатIорэр. Ар хэхъоныгъэшхоу тэлъытэ, сыда пIомэ Краснодар краими ащ фэдэ IэзэкIэ амалыр имэкIагъ. Сыда ащ шIуагъэу иIэр? Гъэнэфагъэ икъоу, тэрэзэу жьы къэзымыщэшъухэрэм Iэзэгъу уц зэхэгъэкIухьагъэу (растворэу) яттырэр зыIуащэныр къин къызэращыхъурэр. Зигугъу къэтшIыгъэ аппаратым а Iэзэгъу уцыр пахъэ фэдэу ешIышъ, цIыфым ижьыкъэщапIэхэм анегъэсы. Лъэш дэу ащ ишIуагъэ къэкIо. Астмэм, гущыIэм пае, къытырэ жьыубытыр псынкIэу щыдгъэзыеныр, цIыфым жьы къедгъэщэныр а аппаратыр ары зэредгъажьэрэр. Мыщ епхыгъэу къыхэзгъэщы сшIоигъу сымэджэщым иадминистрацие тиIофшIэн нахьышIоу зэхэщэгъэным пае тищыкIагъэу тызыкIэлъэIурэр тигъэгъотыным пае зыпари къызэрэзытырымыгъанэрэр.

— ***Отделением хэта апэрэ пащэу иIагъэр?***

— Апэрэ пащэу терапевтическэм, нэужым пульманологиемкIэ отделение ашIыжьыгъагъэм иIагъэр Урысые Федерацием изаслуженнэ врачэу И.В. Ерохинар ары. Мы бзылъфыгъэм иIофшIэгъу илъэсхэр зэкIэ хэку сымэджэщыр ары «зэритыгъэхэр». Ащ ыуж, 1989-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу, сэры отделением ипащэу агъэнэфагъэр.

Мы лъэхъаным тиотделение врачитф чIэт: ГъукIэлI Сар, Ольга Харламовар, Еутых Сим, ХьацIэцIэ Фатим ыкIи сэры. НэбгыриплIымэ — апшъэрэ, зым — апэрэ категорие яI. Ахэм зэкIэми яIофшIэн шIу алъэгъоу, сымаджэу отделением чIэлъхэм афэгумэкIыхэу, яшIуагъэ зэрарагъэкIыщтым игупшысэ пстэуми апшъэу Iоф ашIэ.

— ***Мир, мы гущыIэхэм апыдзагъэу къасIо сшIоигъу шъуиотделение щылажьэхэрэм ящытхъу къызыщаIорэ тхыгъэхэр бэрэ редакцием къызэрэIукIэрэр. Сыда хэбзэ шъхьаIэу коллективыр зэрыгъуазэрэр?***

— Пстэуми апэу къыхэзгъэщы сшIоигъу врач шъхьаIэу тиIэгъэ Хьагъундэкъо Нурбый акъылышхо хэлъэу специалистхэм якъыхэхын зэрэпылъыгъэр непи зэрэзэхатшIэрэр. ЦIыфэу отделением зэдычIэтыщтхэр, мафэ къэс зэдэлэжьэнэу щытхэр психологическэу зэдиштэнхэ зэрэфаер ащ щыгъупшэщтыгъэп. Непэ тэ тиколлектив цIыкIукIэ шэпхъэ шъхьаIэу тиIэр профессиональнэу Iофым тыкъекIолIэным, типшъэрылъхэр дгъэцэкIэнхэм имызакъоу, цIыфыгъэр, гукIэгъур, зэхашIэр нэбгырэ пэпчъ пэдгъохыныр, анахь къытпэблэгъэ цIыфым фэдэу сымаджэ пэпчъ тыфэгумэкIыныр ары. АщкIэ тиIофышIэхэм алъэкI къагъанэрэп сшIошIы.

— ***ИкIыгъэ илъэсым икIэухым «свиной гриппым» епхыгъэ гумэкIыгъохэм шъуахэтыгъ...***

— Ары, диагнозэу «пневмония» зыфаIорэр зиIэ сымаджэ хьылъэхэр зэкIэ тиотделение ыштэнхэу пшъэрылъ къытфашIыгъагъ. Анахь къин зытлъэгъугъэр тыгъэгъэзэ мазэр ары. Ащыгъум сымаджэ хьылъэ 40 тиотделение къычIэфэгъагъ, ахэм ащыщэу 25-м «свиной гриппыр» яIэу дгъэунэфыгъэ. Врачхэми, медсестрахэми, санитархэми къиныбэ алъэгъугъ, чэщи, мафи тимыIэу ахэм тяIазэщтыгъ, тиIофышIэхэм ащыщ горэми зигъэпсэфын фаеу ылъытагъэп, зыпари IукIыгъэп. Арэу щытми, нэбгыри 4-м ядунай ахъожьыгъ (бзылъфыгъи 3-рэ зы хъулъфыгъэрэ). Ау мыщ дэжьым къыщыхэзгъэщы сшIоигъор мыхэм яIоф дэеу, мэфэ пчъагъэрэ яунэхэм арылъыгъэхэу, ежь-ежьырэу зэIэзэжьхэзэ, гъунэм нэсыгъэхэу зэрэщытыгъэхэр ары. Тэ къызытIэкIафэхэм яжъагъэхэм пкIэ яIэжьыгъэп, амал тафэхъужьын тлъэкIыгъэп.

— ***Шъуисымэджэщэу мыщ фэдиз илъэс пчъагъэм шъузыщылажьэрэм имэфэкI къэблагъэ. Ащ ехъулIэу, Мир, сыда уиIофшIэгъухэм узэрафэлъаIо пшIоигъор?***

— СиIофшIэгъухэм афэгъэхьыгъэмэ, пстэуми апэу псаунығъэ яIэнэу, тисэнэхьат гухахъо хагъуатэу, ар шIу алъэгъоу, цIыфхэм лъытэнығъэ къафашIэу илъэсыбэрэ Iоф зэдэтшIэнэу ары.

Непэ амалэу сиIэр къызыфэзгъэфедэзэ, къыхэзгъэщы сшIоигъу «новая система оплаты труда» аIуи тилэжьапкIэ шIыкIакIэм тетэу къалъытэу зырагъажьэм, чIыпIэ къин тызэрэрагъэуцуагъэр, тызэраушъхьакIугъэр. Апшъэрэ гъэсэнығъэ зиIэ врачым «базовэ Iахь» зыфаIорэ ахъщэу фатхырэр сомэ 3560-рэ. Ары тиIофшIэн уасэу фашIыгъэр. Ащ къыхэкIыкIэ медицинэ IофышIэхэр ахъщэ джыри къызыщагъэхъэщт чIыпIэхэм алъэхъух. ЦIыфэу IофшIэн зытIущ зэдэзыхьырэм ипрофессионализмагъэ къызэрэщыкIэрэр гъэнэфагъэ. Ащ тикъэралыгъо пащэхэр егупшысэнхэм, лъытэнығъэ къытфашIыным тыщэгугъы, тыкIэхъопсы. МэфэкIым ехъулIэу а Iофыр къэсымыIэтыгъэми хъущтгъагъэ, ау ар щыIэнығъэм щыщ, ублэкIын плъэкIыщтэп.

— ***Тхьауегъэпсэу, Мир, гущыIэгъу укъызэрэтфэхъугъэмкIэ, шъуигухэлъышIухэр къыжъудэхъунхэу тышъуфэлъаIо.***

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

ПульманологиемкIэ отделением щылажьэхэрэр.

Сымаджэхэм яфэIо-фашIэхэр зыщагъэцэкIэрэ кабинетхэм ащыщ.

ИСЭНЭХЬАТ ХЬАЛЭЛЭУ РЭЛАЖЬЭ

Тхыгъэу къэдгъэхьазырыгъэр зыфэгъэхьыгъэр Теуцожь районымкIэ къуаджэу Пэнэжъыкъуае икIэлэ пIугъэу Нэхэе Хьис Юсыф ыкъор ары. Ащ ыцIэ къепIомэ зыфэдэр, ицIыфышIугъэ къыуимыIонэу Теуцожь районми, Адыгэкъали, республикэм иадрэ чIыпIэхэми ащыпсэухэу зыдэлэжьагъэхэми, нэIуасэ зыфэхъугъэхэми къахэмыкIынэу къытщэхъу. Сыда пIомэ Iэдэб дахэ зыхэлъ кIал, шъырыт, ымыIуапхъэ ыIорэп, хьалэл, игупыкIи, иадыгагъи гъунэнчъэх, шъыпкъэныгъэр игунэс, IофшIэкIошху.

Джары цIыфхэми шIу зыкIалъэгъурэр, цыхьэ зыкIыфашIырэр, ныбджэгъубэ зыкIиIэр, ыIорэми зыкIедэIухэрэр. Илъэс 50 нахь къэмыгъэшIагъэу а зэпстэур къыбдэхъуныр насыпыгъэми, псынкIагъоп. Хэти уашъом зи къыфефэхырэп. ЗэкIэри ороорэу къэулэжьын фае. Ащ фэшI къини зэбгъэлъэгъун, чэщ мычъые къызэбгъэкIун, адыгэгъэцIыфыгъэ дахэри къызхэбгъэфэн, шIугъэм, дэхагъэм уафэлажьэзэ къэпхьын фае. Джары Хьисэ ицIыкIугъом къыщегъэжьагъэу янэ-ятэхэу Юсыфрэ Нурыетрэ зэрапIугъэр, ежьыри дэх имыIэу ахэм ядэIузэ зэрэпсэугъэр, зэреджагъэр ыкIи зэрэщыIэр.

Джары щыIэныгъэм игъогу шIагъуи ащ къыкIунэу Тхьэм къызкIырипэсыгъэри. Нэхэе Хьисэ 1960-рэ илъэсым имэзэе мазэ и 29-м Пэнэжъыкъуае къыщыхъугъ, щапIугъ. Къызэрыхъухьагъэр къулыкъушIэ унагъу. Ятэу Юсыф кIэлэ гъэсагъэу районым исыгъэхэм ащыщыгъ, ВЛКСМ-м ирайком иапэрэ секретарыгъ. Пэнэжъыкъое сельпом, профсоюзхэм я Теуцожь райком ятхьамэтагъ, нэмыкI IэнэтIэ зэфэшъхьафхэми аIутыгъ. Тыдрэ IофшIапIэ зыIуагъахьи, ищытхъу, идахэ аригъэIуагъ. Янэу Нурыети илъэс 30-м ехъурэ район библиотекэм апэ IофышIэ къызэрыкIоу щылэжьагъ, етIанэ илъэсыбэрэ ащ ипэщагъ.

Арын фае ащ фэдэ унэгъо шIагъоу IофшIэныр, тхылъыр шIу зыщалъэгъухэрэм къихъухьагъэхэр хъупхъэхэу, чанхэу, дэгъоу еджэнхэу зыкIэхъугъэхэри. Анахьыжъэу Сарэ Кубанскэ мединститутыр къыухыгъэу Яблоновскэм дэт кIэлэцIыкIу поликлиникэм ипащ. Ащ къыкIэлъыкIорэ зэшыхэу Аслъани, Хьиси, Аскэри Кубанскэ мэкъумэщ институтым ипсэолъэшI факультет диплом плъыжькIэ къаухыгъэу ясэнэхьаткIэ мэлажьэх. Аслъан ЗАО-у «МПМК Краснодар-1»-м идиректор. Аскэр ащ игуадз.

Нэхэе Хьисэу титхыгъэ зыфэгъэхьыгъэм Пэнэжъыкъое гурыт еджапIэр дэгъу дэдэу къызеухым, Кубанскэ мэкъумэщ институтым илъэситфэ щеджагъ. Ащ ыуж диплом плъыжьыр ыIыгъэу ичылэ гупсэ къыгъэзэжьыгъ. Янэ-ятэхэм алъэхэсын фаеу хъугъэти, къуаджэм дэтыгъэ Теуцожь ПМК-у Еутых Вячеслав зипэщагъэм IофшIэныр 1982-рэ илъэсым щыригъэжьагъ. Ащ илъэсипшIэ щылэжьагъ. Мастерэу ригъэжьагъ, прорабэуи щытыгъ, нэужым ПТО-м ипэщагъ.

— А лъэхъаным, — еIо Хьисэ, — ПМК-м IофшIэнышхохэр районым щигъэцакIэщтыгъэх. Колхози чылагъуи итыгъэп псэолъэ зэфэшъхьафхэр щытымышIэу. Объект 70-мэ тирабочхэм Iоф ащашIэщтыгъ. А пстэумэ непэ зытIо-зыщэ уяолIэн, ахэм псэолъэпхъэ материалэу ящыкIагъэхэр игъом ящэлIэгъэнхэ фэягъэ. Мэфэ реным уцуи тIыси тиIэщтыгъэп, цIыфхэми лъэшэу Iоф ашIэщтыгъэ.

Корр.: А лъэхъаным жъугъэпсыгъэ псэолъэ зэфэшъхьафхэм ащыщ горэхэм ацIэ къепIожьын плъэкIына?

Н. Хь.: Ахэр бэ хъущтыгъэхэми, сщыгъупшэхэрэп. ЗэкIэми ацIэ къеIогъуаешъ, зыгорэхэм ягугъу къэсшIын. А илъэсхэр арых Аскъэлэе ыкIи Нэчэрэзые еджапIэхэр зытшIыгъагъэхэр. Тэуехьэблэ ублэпIэ еджапIэр гуIэн IофкIэ мэзитIукIэ тагъэухыгъагъ. Щынджые — къакъыр, Адыгэкъалэ — цIыфхэр чIэсынхэу унэ, ахэм яфэIо-фашIэхэр зыщагъэцэкIэрэ унэр, ДОСААФ-м пае унэ зэтетышхо, «Сельхозхимием» пае базэ, Ново-Могилевым мэлэщ ащытшIыгъагъэх.

Нэужым институтыр къэзыухыгъэкIэ кIэлакIэм ипсэукIэ, илэжьакIэ районым ипащэхэм анаIэ къытырадзэ, район администрацием ипащэ псэолъэшIынымкIэ игуадзэу рагъэблагъэ. Афэгъэзэгъагъ коммунхозым, архитектурэм, газым, МЧС-м, электросетым, нэмыкIхэми. Къалэми, районми IофшIэн зэфэшъхьафэу адэлъыгъэр бэдэд. А пстэуми язэшIохынкIэ район тхьаматэм игодзэ кIэлакIэм ыпшъэ ифагъэр бэ, ищытхъуи аригъэIуагъ.

— Адыгэкъалэ сызыщэжьыгъагъэр Хъут Рэщыд ары, — еIо Хьисэ. — Илъэс нахь темышIэу Адыгэкъалэрэ Теуцожь районымрэ яадминистрацие ипащэу Мамыекъо Кимэ хадзыгъагъ. Ащ илъэсиблэ Iоф дэсшIагъ. А лъэхъаным къалэмрэ районымрэ хэхъоныгъэшIухэр ашIыгъагъэх. Ащ IофшIэныр зыщесэгъажьэм газыр Пэнэжъыкъуае игупчэ нэсыгъагъэп. Гъобэкъуае аукъудыеу рагъэжьэгъэгъэ къодый, хьалъэкъуаехэм апае Адыгэкъалэ къыращи чылэ дэхьагъум къагъэсыгъагъ. Ащ ыуж Мамыекъо Кимэ ыпкъ къикIыкIэ охътэ кIэкIым къыкIоцI газымкIэ тиIофхэр зынэсыгъагъэр зэкIэмэ ашIэ. Ахэм сэ сафэгъэзэгъагъэми, а IофшIагъэхэр сэрэп зиIэшIагъэхэр. Апэу зыцIэ къепIон фаер Мамыекъо Ким, цIыфхэми лъэшэу

адеIагъ, ныбджэгъуныгъэнэIосэныгъэу иIагъэхэм яшIогъэшхо къэкIуагъ. Бэ а лъэхъаным амалэу къызфэдгъэфедагъэхэр. ЗэкIэми ягугъу къэпшIын хъумэ кIыхьэ хъущт. Джа амалхэр зэрифэшъуашэу игъом зэрэдгъэфедагъэхэм ишIуагъэкIэ, адрэ районхэм апэу тикъоджэдэсхэм газыр анэсыгъэу хъугъагъэ.

ЦIыф псэупIэхэмкIи IофшIэн дэхэкIае зэшIотхыгъагъ. Мамыекъо Кимэ къытехьи IофшIэныр зызэдетэгъажьэм, фэтэр 40 зырыз зыхэт униплI бэшIагъэу рагъэжьэгъагъэхэу афэмыухыжьхэу къалэм дэтыгъэх. Ахэр бэ тетымыгъашIэу тыухыжьыхи, фэтэри 160-мэ цIыфхэр ачIэдгъэтIысхьэгъагъэхэу непэ ачIэсых. Адыгэкъалэм унэгъуи 160-мэ зычIэсыщтхэ унэхэр ябгъэгъотыныр мэкIагъэп. Ахэр зэкIэ сэ згъэцэкIагъэхэу зыфэсхьыжьыхэрэп, ахэм сахэлажьэщтыгъ, сафэгъэзагъэу щытыгъ. КIымафэрэ къалэми районми ягъогухэр дгъэкъабзэщтыгъэх, цIыфхэм гумэкI ямыIэным, хьалыгъур, нэмыкI товархэр игъом чылагъохэм анэгъэсыгъэнхэм тапылъыщтыгъ.

Теуцожь районым игупчэ 2000-рэ илъэсым ыкIэмэ адэжь Пэнэжъыкъуае къызахьыжьым, ащ иадминистрацие пащэ фашIыгъэгъэ Хъут Теуцожь псэолъэшIынымкIэ, архитектурэмкIэ, ЖКХ-мкIэ опытышхо зыIэкIэлъ хъугъэ Нэхэе Хьисэ кIэлъэIуи, ежь а IофыгъохэмкIэ игодзэнэу къаригъэгъэкIожьыгъагъ. ЫкIи хэукъогъагъэп, кIэгъожьыгъагъэп. Илъэс 37-рэ район гупчэр зыдэмытыгъэ къуаджэм Хъут Теуцожьрэ Нэхэе Хьисэрэ зэгурыIохэмэ, зэдэIужьхэзэ мэзитIум къыкIоцI зэкIэ къулыкъушIапIэхэр зыщылэжьэщтхэ унэхэр Хьисэ къафигъоти, афигъэкIэжьыгъ, рэхьатэу Iоф ашIэнэу ыгъэпсыгъагъ. «Сельхозтехникэм» иунэжъэу IыгъэкI хъугъэу къызкIэщхыщтыгъэри аригъэгъэцэкIэжьыгъ, ышъхьи зэбларигъэхъугъ, ищагуи гъучI чэукIэ къаригъэшIыхьагъ, чэщырэ зэпэнэфыжьэу аригъэгъэпси, район администрациер чIагъэхьажьын алъэкIыгъагъ.

Администрацием ежь ишIоигъоныгъэкIэ 2002-рэ илъэсым къыIукIыжьи, ежь иунэе фирмэу «XXI век» зыфиIорэр зэхищэгъагъ. Ащ илъэсиплIэ Iоф ригъэшIагъэу, иIофхэри дэгъоу кIэкIыхэзэ, Мыекъуапэ ащэжьи, илъэситIурэ никъорэ «Адыгеястройзаказчикым» ипащэу лэжьагъэ. РеспубликэмкIэ объектишъэ фэдизмэ Iоф ащашIэщтыгъэ — еджапIэхэм, кIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэм, скважинэхэм, гъогоу къушъхьэхэм ахахьэхэрэм, нэмыкIхэм яшIын дэлажьэщтыгъэх.

Джы Пэнэжъыкъуае къыгъэзэжьыгъэу ифирмэ иIофшIэнхэр зэрифэшъуашэу зэхэщэгъэнхэм, хэхъоныгъакIэхэр ригъэшIынхэм иамалхэр зэрехьэх. Илъэс зэкIэлъыкIохэм зипэщэ коллективым Iоф зыщишIэгъэ объектхэу бэшIагъэу атIупщыгъэхэу, щыкIагъэ ямыIэу лажьэхэрэм ацIэ къыреIо. Апэу IофшIэныр зыщыригъэжьэгъагъэр Очэпщые еджапIэр ары. Ащ котельнэхэу, скважинэхэу, газкъэкIуапIэхэу, фабэр къызэрыкIорэ трубэхэу афишIыгъагъэхэм непэ къызнэсыгъэм дэгъоу Iоф ашIэ. Козэт еджапIэм, Пэнэжъыкъое сымэджэщым, кIэлэцIыкIу IыгъыпIэм, Красногвардейскэ мэзхызмэтшIапIэм, Краснодар ичIыпIэ зэфэшъхьафхэм Iоф ащашIагъ. Псыхъоу ПкIашъэ икъуладжэ иукъэбзын гъэрекIо хэлэжьагъ.... ЗэкIэми ацIэ къеIогъуай.

Зипэщэ коллективыр гъэмэфэ лъэхъанэу IофшIэнхэр зыщыхъоим зэрэхъурэр нэбгырэ 60 — 70-рэ. ИкIыгъэ кIымэфэ мазэхэм нахьыбэр загъэпсэфынэу ытIупщыгъ. Апэрэ мафэу IофшIэныр зыригъэжьагъэм къыщыублагъэу Iоф къыдэзышIэхэу зигугъу дахэкIэ къышIыхэрэм ащыщых АскъэлаекIэ Шэуджэн Аслъанрэ ЕхъулIэ Темботрэ.

Хьисэ игупыкIи гъунэнчъ. Районым иветеранхэм я Совет итхьаматэу НэмытIэкъо Юрэ къызэриIорэмкIэ, илъэс къэс ТекIоныгъэм и Мафэ ыкIи районым и Мафэ яхъулIэу сомэ мин 30-м къыщымыкIэу къафегъэхьы. ЕджапIэхэм, кIэлэцIыкIухэр зыщапIухэрэм, IэзапIэхэм, спортсменхэм IэпыIэгъу афэхъу, гъэзетхэр нэжъ-Iужъхэм, зигъот макIэхэм, кIэлабэ зиIэхэм къафыретхыкIы. Ежь иофис Краснодар дэтми, хьакъулахьхэр район бюджетым ригъэхьанхэм фэшI ащ икъутамэ Пэнэжъыкъуае къыщызэIуихыгъ. Зыми емылъэIухэу Iоф ашIэн алъэкIыным пае ящыкIэгъэ техникэр зэкIэ ащ ищагу дэт. ЯIэх кранышхохэри, экскаваторхэри, бульдозерхэри, автомашинибли, пластмасс ыкIи гъучI трубэхэр зэрызэпагъэжъэхэрэри, рабочхэм зызщагъэпсэфырэ вагони, нэмыкIыбэхэри.

Джауштэу ыгурэ ыпсэрэ етыгъэу илъэс 28-рэ хъугъэу псэолъэшIыным пылъ, иныбжьыкIэгъум къыхихыгъэ сэнэхьатым хьалэлэу рэлажьэ Нэхэе Хьисэ. ИIофшIагъэхэм ифэшъошэ уаси къафашIыгъ. Ащ ишыхьат «Урысые Федерацием ипсэолъэшI гъэшIуагъ», «Кубань изаслуженнэ псэолъэшI» зыфиIорэ щытхъуцIэхэр къызэрэфаусыгъэхэр, Адыгэ Республикэм и Парламент и Щытхъу тхылъ, Адыгэкъалэрэ Теуцожь районымрэ яадминистрациехэм ящытхъу тхылъхэр къызэрэфагъэшъошагъэхэр.

Унэгъо дахи ышIэнэу Хьисэ иамал къыхьыгъ. Ишъхьэгъусэу Зарэ Теуцожь районом иIофышI. Зэшъхьэгъусэхэм лъфыгъиш зэдагъотыгъэу дахэу зэдапIу. Анахьыжъэу Асыет гурыт еджапIэр дышъэ медалькIэ къыухыгъэу Кубанскэ агроуниверситетым иаужырэ курс щеджэ, диплом плъыжь къыхьынэу щыт. Ащ къыкIэлъыкIорэ Азэмат — ябгъонэрэ, анахыкIэу Бислъан апэрэ классхэм ащеджэх. Зигъэпсэфынэу къызщыхэкIырэм ежь Хьисэ шэкIоныр, бильярд ешIэныр икIас.

Гъэтхэпэ мазэм и 6-м, шэмбэт мафэм Нэхэе Хьисэ ыныбжь илъэс 50 зэрэхъугъэр хигъэунэфыкIыщт. Ащ фэшI тэри тыфэлъаIо псауныгъэ пытэ иIэнэу, янэу Нурыет бэрэ ашъхьащытынэу, ишъхьэгъусэрэ ежьыррэ зэдэтхъэжьхэу, шIоу, дэхагъэу щыIэр къадэхъоу, ялъфыгъэхэм янасып алъэгъоу, ягушIуагъо адагощэу щыIэнхэу.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Сурэтым итыр: **Нэхэе Хьис.**

ЦIыф дэгъу

Юсыф илъэс 81-рэ ыныбжь, ау ыIэхэр пытэх, къарыу ахэлъ. ПIэкIор натIэр зиубытыкIэ, унэ цIыкIур егъэсысы. Юсыф изы лъакъо пытыжьэп.

— Протезыр слъакъо къекIужьырэп, — еIо Юсыф. — Районым итхьаматэхэр къыздэIэпыIэнхэу аIуагъэшъ, сащэгугъы.

ИлъэсиплI ыныбжьэу КIэтIэкъо Юсыф ятэ лIагъэ. ИлъэсипшI зэхъум, кум итIысхьэгъагъ. Ощхи оси имыIэу шъэожъыер лажьэщтыгъ. Юсыф ылъакъомэ чъыIэр ахэтIысхьагъэу, зэIэзэжьыгъо имыфэзэ заор къежьагъ. А мафэм шым къыщышIыгъагъэр Юсыф ышIэрэп, ау лъакъокIэ къызэокIи ылъэгуанджэ къеуагъ. КъупшъхьэхэрI къызэхикъутэхи, кIэлэцIыкIур къызэхэфэгъагъ. Гъунэгъухэм шъэожъыем ылъакъо ащхагъ. Тэ укIона — нэмыцхэр къуаджэм дэсых. Юсыф ылъакъо къэщынэу ригъэжьагъ. Шъхьащэфыжь къупшъхьэ къутагъэхэмкIэ Iазэу Мамжъые ТIатлъэустэнэу дэсыгъэр чэщырэ къащэзэ къеIазэщтыгъ.

Юсыф ылъакъо псаоу къэнагъ, ау къыфэуфэщтыгъэп. Ежьыми ащыгъум, шIоигъуагъ нахь мышIэми, тракторист зэрэмыхъущтыр къыгурыIогъагъ. Iазэм кIэлэцIыкIум къыфигъэпытэгъагъ: «Плъакъо утынышхо телъыгъ, арышъ ащ ренэу упылъын фае».

— Сэ лэжьэныр ренэу ыпэ изгъэшъыщтыгъ, — къеIуатэ Юсыф. — Тхьэм къарыу къыситыгъ. Илъэс 40-м фермэм сытетыгъ, былымхэм Iус къафасщэщтыгъ. КIымафи гъэмафи сиIагъэп, чъыIэр бэрэ слъакъомэ къахэхьагъ. СэкIэлэфэ узыр зэхасшIэщтыгъэп, ау 1981-рэ илъэсым слъэкъо сэмэгу лъэгуанджэм шъхьацыкIэу пахыгъ. Скъоу Иляс къысэлъэIущтыгъ фермэм сыIумыхьажьынэу. СедэIугъэп, пенсием сэкIофэ сылэжьагъ.

— Сятэ ыгу кIодырэп, — еIо Иляс. — IофшIэныр икIэсагъ, цIыфмэ ахэтыныр, щыIэныгъэр шIу зылъэгъурэ цIыф.

Юсыф цIыф тынч, зыгу хигъэкIыгъэ къуаджэм дэсэп, ежьыми лъытэныгъэшхо къыфашIы. Илъэсыбэ джыри ыгъэшIэнэу тэри фэтэIо.

НАРТ Амин.

Шъхьащэфыжь.

ИСКУССТВЭМРЭ НЫБЖЬЫКIЭХЭМ ЯСЭНЭХЬАТХЭМРЭ

Непэ зэрагъэгъотырэр неущ агъэфедэщт

НыбжьыкIэхэр шIэжь яIэу пIугъэнхэм, искусствэм сэнэхьат щызэрагъэгъотыным афэгъэхьыгъэ зэнэкъокъухэр Адыгеим гъэшIэгъонэу щэкIох. Республикэм культурэмкIэ и Министерствэрэ культурэмрэ искусствэмрэкIэ АР-м иеджапIэхэм методикэмкIэ я Кабинетрэ кIэщакIо зыфэхъугъэхэ олимпиадэм музыкэмкIэ ыкIи теориемкIэ кIэлэеджакIохэр щызэнэкъокъугъэх.

— Искусствэм щылажьэрэмэ олимпиадэм мэхьанэ ин ратыгъ, — еIо Адыгэ Республикэм культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу, искусствэхэмкIэ Адыгэ республикэ колледжэу Тхьабысым Умарэ ыцIэ зыхьырэм икIэлэегъаджэу, культурэмрэ искусствэмрэкIэ Адыгеим иеджапIэхэм методикэмкIэ я Кабинет иIофышIэ шъхьаIэу Шэуджэн Джансурэ. КIэлэеджакIохэр зэнэкъокъухэзэ, яшIэныгъэхэм ахагъахъо, искусствэм епхыгъэ сэнэхьатхэр къыхэзыхы зышIоигъохэм талъэплъэ, яццыкIэгъэ IэпыIэгъур ятэгъэгъоты.

Музыкэм итеорие кIэлэеджакIохэм зэрагъэшIэным фэшI я VIII — XX-рэ лIэшIэгъухэм композиторхэм аусыгъэ произведениехэу жъы мыхъухэрэм защагъэгъозагъ. ПианинэмкIэ мэкъамэхэр къезыгъаIорэмэ теориемрэ искусствэмрэ зэрээпхыгъэхэр олимпиадэм къыщагъэлъэгъуагъ.

Купэу зыхэтхэм апэрэ чIыпIэхэр къащыдахыгъ ХьакIэмыз Даринэрэ Наталья Кондратовичрэ — тIури Мыекъуапэ щыщых. Устэкъо Светланэ Адыгэкъалэ щеджэ, Людмила Литвиновар Инэм щыщ.

ЯтIонэрэ чIыпIэхэр зыхьыгъэхэми шIэныгъэ дэгъухэр къагъэлъэгъуагъэх. Алина Банниковар Инэм къикIыгъ, Лиза Козетович Кощхьаблэ щеджэ, Александра Грицай Натырбые щыщ, Елена Демьяненкэр искусствэхэмкIэ Адыгэ республикэ кIэлэцIыкIу еджапIэу Лъэцэрыкъо Кимэ ыцIэ зыхьырэм щеджэ.

Ящэнэрэ чIыпIэхэр афагъэшъошагъэх Маддера Ананикян — Тульскэм щыщ, Богдан Закопайко — Мыекъуапэ, Мария Тимошенкэм — Инэм, Анастасия Вандакуровам — Пэнэжьыкъуай, Виктория Якимовам — Краснодар край.

— НыбжьыкIэхэм сэнэхьатэу къыхахы ашIоигъом яцIыкIугъом къыщыублагъэу зыфагъэсэным фэшI зэнэкъокъухэр тэри зэхэтэщэх, — къеIуатэ АдыгэкъалэрэТеуцожь районымрэ искусствэхэмкIэ якIэлэцIыкIу еджапIэхэм ядиректорхэу Мыгу Светланэрэ НапцIэкъо Тэмарэрэ. — Олимпиадэхэр, зэнэкъокъу гъэшIэгъонхэр зыпэкIэкIыгъэхэр искусствэм нахь пытэу хэуцох. Тикъуаджэхэм яныбжьыкIэхэм лъэпкъ музыкэр нахьышIоу зэрагъэшIэным пае Адыгеим икомпозиторхэм аусыгъэ произведениехэм, орэдхэм яхьылIэгъэ зэIукIэхэр афызэхэтэщэх.

ИскусствэхэмкIэ АР-м иеджапIэхэм яолимпиадэ хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къыщыдэзыхыгъэхэм искусствэхэмкIэ Адыгэ республикэ колледжым аштэнхэмкIэ апэрэ уплъэкIунхэр акIугъэхэу плъытэ хъущт. КIэлэеджакIохэу Устэкъо Светланэ, Хьатх Симэ, Анастасия Вандакуровам, нэмыкIхэми къызэрэтаIуагъэу, искусствэм шIэныгъэу непэ щызэрагъэгъотырэр неущ щыIэныгъэм щагъэфедэн алъэкIыщт.

Сурэтхэм арытхэр: **олимпиадэм хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къыщыдэзыхыгъэхэр.**

ТИКОНЦЕРТХЭР

«Отрадэм» уедэIункIэ гъэшIэгъоны

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние икупэу «Отрадэм» иконцерт Мыекъуапэ щыкIуагъ. Тиартист цIэрыIохэм урыс ыкIи адыгэ орэдхэр пчыхьэзэхахьэм къыщаIуагъэх, музыкантхэм лъэпкъ произведениехэр зэхахьэм щагъэжъынчыгъэх.

Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Андзэрэкъо Чеслав концертым хэлажьэ.

— Тимузыкальнэ искусствэ кIэу щызэхэтщагъэмэ «Отрадэр» ащыщ, — еIо филармонием идиректор шъхьаIэу, УФ-м культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу, АР-м искусствэхэмкIэ изаслуженнэ IофышIэшхоу Хьот Заур. — Классикэм хэхьэгъэ произведениехэр, Адыгеим икомпозиторхэм зэрагъэфэгъэ мэкъамэхэр, нэмыкIхэри «Отрадэм» къырегъаIох. Музыкэм лъэпкъэр зэрэзэфищэхэрэр къыдэтлъытээзэ, тиIофшIэн зэхэтэщэ.

Урысыем изаслуженнэ артистэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу, Адыгеим и Къэралыгъо шIухьафтын къызыфагъэшъошагъэу Андзэрэкъо Чеслав урыс лъэпкъ орэдхэр концертым къыщиIуагъэх. Композиторэу Тхьабысым Умарэ ыусыгъэ орэдэу адыгэ нысэм фэгъэхьыгъэр Ч. Андзэрэкъом мэкъэ IэтыгъэкIэ къызыхедзэм, едэIухэрэр Iэгу фытеуагъэх, дежъыугъэх.

Урысхэу, ермэлхэу, нэмыкI лъэпкъхэм ащыщхэу адыгэ музыкэр къызыгурыIорэмэ Андзэрэкъо Чеслав лъэшэу зэрэфэразэхэр раIуагъ. Iэгу фытеохэзэ икIэрыкIэу пчэгум къырацэжьи, орэдхэр къыIуагъэх.

Хэгъэгу зэошхом ТекIоныгъэр къызыщыдахыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэм ипэгъокIэу Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артистхэу Нэгъой Маринэрэ Шъхьэбэцэ Сыхьатбыйрэ патриотическэ ыкIи интернациональнэ пIуныгъэм фэгъэхьыгъэ орэдхэр пчыхьэзэхахьэм щагъэжъынчыгъэх.

— ТидзэкIолIхэр Берлин зэрэнэсыгъэхэм фэгъэхьыгъэ орэдыр, «Катюшэр», нэмыкIхэри жъы хъухэрэп, — еIо АР-м изаслуженнэ артистэу Шъхьэбэцэ Сыхьатбый. — Филармонием ныбжьыкIабэ зэрэчIэсыгъэр гушIуагъо.

— Мыщ фэдэ концертхэм сигуапэу сахэлажьэ, — къеIуатэ АР-м изаслуженнэ артисткэу Нэгъой Маринэ. — Орэдым цIыфыр зэрипIурэр тэр-тэрэу тэушэты.

Орэдыр ныбджэгъу шъыпкъэм фэдэу яг‌ъусэу тидзэкIолIхэр пыйхэм апэуцужьхэзэ апэкIэ илъыцтыгъэх, Хэгъэгу зэошхом лIыгъэ щызэрахьаным фэхьазырыгъэх. Патриотическэ орэдхэм мэхьанэ ин зэряIагъэр пчыхьэзэхахьэм къыщаIотагъ.

Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артистэу Шъхьэбэцэ Сыхьатбыйрэ Нэгъой Маринэрэ патриотическэ пIуныгъэм фэгъэхьыгъэ орэдхэр къаIох.

Адыгэ Республикэм инароднэ артисткэу Нэхэе Тэмарэ къыIогъэ орэдхэм концертыр къагъэбаигъ. «Отрадэм» ихудожественнэ пащэу, АР-м изаслуженнэ артистэу Григорий Михайловым зэригъэфэгъэ мэкъамэхэр оркестрэм къыригъэIуагъэх. Къыблэ шъолъырым щыпсэурэ лъэпкъмэ ямэкъамэхэмкIэ пчыхьэзэхахьэр аухыгъ.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Атлетикэ онтэгъур

Медальхэр зэфэшъхьафых

ТелефонкIэ къатыгъ. Урысые Федерацием и Къыблэ шъолъыр инибжьыкIэхэм атлетикэ онтэгъумкIэ язэнэкъокъухэр Анапэ районым ипсэупIэу Суко щэкIох.

Адыгэ Республикэм атлетикэ онтэгъумкIэ и СДЮСШОР идиректорэу, РСФСР-м изаслуженнэ тренерэу Хъуажъ Мэджыдэ къызэрэтиIуагъэмкIэ, илъэс 20-м нэс зыныбжь кIалэхэр зэнэкъокъухэм ахэлажьэх. Тибатырхэм хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къыдахыгъэх.

Килограмм 94-м нэс къэзыщэчырэмэ якуп Юрий Ермиловым апэрэ чIыпIэр къыщыдихыгъ. Езыгу Азэмат кг 56-м нэс къэзыщэчырэмэ янэкъокъуи, я 2-рэ чIыпIэр къыфагъэшъошагъ. Джымыкъо Айдэмыр, кг 77-рэ, ящэнэрэ чIыпIэр къыдихыгъ.

Джымыкъо Айдэмыр апэрэ чIыпIэм фэбанэщтыгъ. Штангэр ыбгъэ къытырилъхьи, ыIэхэр ыузэнкIынхэу зыфежьэм, хэукъоныгъэу ышIыгъэм къыхэкIэу, икъоу ыIэтын ылъэкIыгъэп. Дышъэ медалыр къыдихыщтэу бэмэ къащыхъущтыгъэми, Джамбэчые щыщ батырыр ящэнэрэ чIыпIэм езэгъын фаеу хъугъэ.

ЗэнэкъокъухэрзэрэкIуагъэхэм афэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр «Адыгэ макъэм» къыхиутыщтых.

ЗэхэзышIагъэхэр: Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкIырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаIэр
ДЭРБЭ ТИМУР

Редакцием зыдэщыIэр: 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэрпшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр: Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкIэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкIыжь ахьы. Къатхэхэрэмэ гъэзетым щылажьэхэрэмрэ яеплъыкIэ зэтемыфэн ылъэкIыщт. Гъэзетеджэхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкIи къэзытхыгъэхэм аIэкIэдгъэхьажьыхэрэп.

Зыщыхаутырэр ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 6411
Индексхэр 52161 52162
Зак. 601

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхагъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00